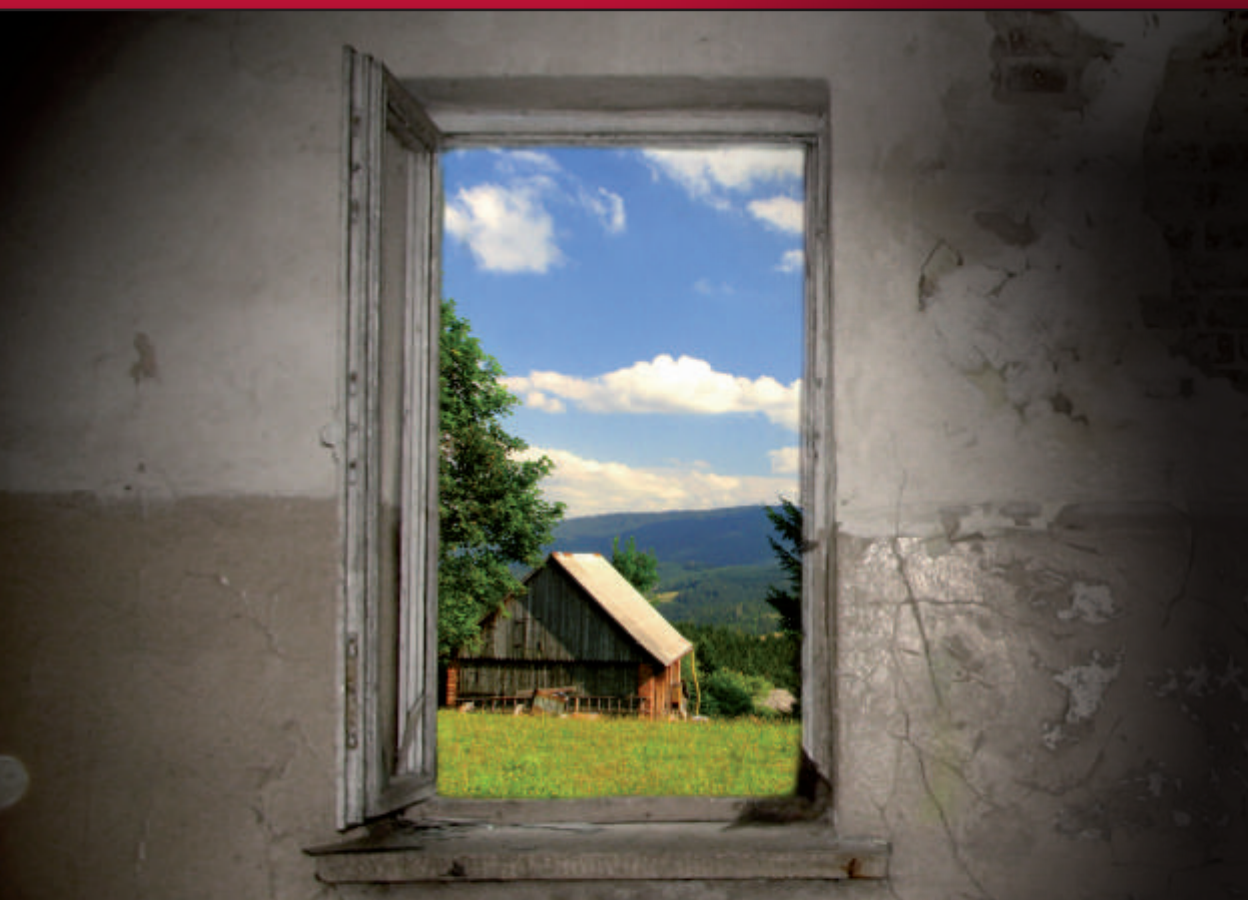

**Iwona Niewiadomska, Joanna Chwaszcz
Weronika Augustynowicz, Rafał Bartczuk**

**R E A D A P T A C J A
SPOŁECZNO-ZAWODOWA
W I Ę Ź N I Ó W**

**narzędzia do diagnozowania potencjału
readaptacyjnego i kapitału wspierającego**

**IWONA NIEWIADOMSKA, JOANNA CHWASZCZ
WERONIKA AUGUSTYNOWICZ, RAFAŁ BARTCZUK**

READAPTACJA SPOŁECZNO-ZAWODOWA WIĘŹNIÓW

**NARZĘDZIA DO DIAGNOZOWANIA
POTENCJAŁU READAPTACYJNEGO
I KAPITAŁU WSPIERAJĄCEGO**

LUBLIN 2014

Recenzenci:

Prof. nzw. dr hab. Beata Maria Nowak

Prof. nzw. Dr hab. Jan Szymczyk

Projekt okładki i stron tytułowych:

Paweł Augustynowicz

Skład:

Mikołaj Malarczyk

Copyright © by Instytut Psychoprofilaktyki i Psychoterapii, Stowarzyszenie NATANAELUM; Drukarnia TEKST s.j. Emilia Zonik i wspólnicy
Lublin 2014

Niniejsza publikacja została zrealizowana w ramach projektu „PI Model kompleksowego systemu współpracy z przedsiębiorcami dla wsparcia wchodzenia na rynek pracy młodych więźniów w województwie lubelskim”, w ramach umowy nr POKL.07.01.01-06-359/11-00 z póź. zm. zawartej dnia 30 marca 2012 r. z Samorządem Województwa Lubelskiego. Projekt realizowany przez Fundację Rozwoju Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, al. Raławickie 14, 20-950 Lublin, Tel. (81) 445 32 34, Tel./fax (81) 533 22 65

Instytut Psychoprofilaktyki i Psychoterapii,
Stowarzyszenie NATANAELUM
Al. Gen. Wł. Sikorskiego 1/101
20-814 LUBLIN
ISBN: 978-83-940389-3-9

Drukarnia TEKST s.j. Emilia Zonik i wspólnicy
ul. Wspólna 19
20-344 Lublin
ISBN: 978-83-63693-24-4

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie	9
--------------------	---

Część I

Narzędzia do diagnozowania potencjału readaptacyjnego więźniów

Rozdział I

Kwestionariusz Czynników Wzmacniających Poczucie Własnej Skuteczności Więźnia	15
1. Teoretyczne podstawy kwestionariusza	15
2. Twierdzenia konstytuujące metodę: Kwestionariusz Czynników Wzmacniających Poczucie Własnej Skuteczności Więźnia	18
3. Etapy konstrukcji narzędzia	22
4. Sposób obliczania wyników surowych	35
5. Normy dla mężczyzn odbywających sankcje izolacyjne	36
6. Interpretacja jakościowa wyników uzyskanych w kwestionariuszu	42
7. Możliwości wykorzystania metody	47
Bibliografia	48

Rozdział II

Kwestionariusz Potencjału Psychospołecznego Więźnia	51
1. Teoretyczne podstawy Kwestionariusza Potencjału Psychospołecznego Więźnia	51
2. Stwierdzenia konstytuujące Kwestionariusz Potencjału Psychospołecznego Więźnia ..	55
3. Etapy konstrukcji Kwestionariusza Potencjału Psychospołecznego Więźnia	57
4. Rzetelność Kwestionariusza Potencjału Psychospołecznego Więźnia	59
5. Trafność Kwestionariusza Potencjału Psychospołecznego Więźnia	59
6. Sposób obliczania wyników surowych	64
7. Normy dla osób odbywających sankcje izolacyjne	67
8. Interpretacja wyników uzyskanych w Kwestionariuszu Potencjału Psychospołecznego Więźnia	68
9. Możliwości wykorzystania Kwestionariusza Potencjału Psychospołecznego Więźnia ..	69
Bibliografia	72

Rozdział III

Kwestionariusz Zasobów Probanta	75
1. Teoretyczne podstawy kwestionariusza	75
2. Twierdzenia konstytuujące metodę: <i>Kwestionariusz Zasobów Probanta</i>	77
3. Etapy konstrukcji <i>Kwestionariusza Zasobów Probanta</i>	78
4. Sposób obliczania wyników surowych w <i>Kwestionariuszu Zasobów Probanta</i>	85
5. Normy dla osób przebywających w warunkach dozorowanej wolności (probantów)	86
6. Interpretacja wyników uzyskanych w <i>Kwestionariuszu Zasobów Probanta</i>	88
7. Możliwości wykorzystania <i>Kwestionariusza Zasobów Probanta</i>	91
Bibliografia	91

Rozdział IV

Kwestionariusz Monitorowania Sukcesów Społeczno-Zawodowych Probanta	95
1. Teoretyczne podstawy kwestionariusza	95
2. Twierdzenia konstytuujące <i>Kwestionariusz Monitorowania Sukcesów Społeczno-Zawodowych Probanta</i>	102
3. Etapy konstrukcji narzędzia	103
4. Sposób obliczania wyników surowych	111
5. Wskaźnik Sukcesów Społeczno-Zawodowych Probanta	112
6. Interpretacja wyników uzyskanych w kwestionariuszu	114
7. Możliwości wykorzystania kwestionariusza	116
Bibliografia	117

Część II

Narzędzia do diagnozowania kapitału wspierającego readaptację więźniów

Rozdział V

Kwestionariusz Potrzeb Zawodowych Managera Readaptacji	121
1. Teoretyczne podstawy <i>Kwestionariusza Potrzeb Zawodowych Managera Readaptacji</i>	121
2. Stwierdzenia konstytuujące metodę <i>Kwestionariusza Potrzeb Zawodowych Managera Readaptacji</i>	123
3. Etapy konstrukcji testu	125
4. Rzetelność <i>Kwestionariusza Potrzeb Zawodowych Managera Readaptacji</i>	126
5. Sposób obliczania wyników surowych	127
6. Normy dla managerów readaptacji	129
7. Interpretacja wyników uzyskanych w kwestionariuszu	130

8. Możliwości wykorzystania metody	132
Bibliografia	133

Rozdział VI

Kwestionariusz Czynników Wzmacniających Poczucie Skuteczności Zawodowej Menagera

Readaptacji Więźniów	135
1. Teoretyczne podstawy kwestionariusza	135
2. Twierdzenia konstytuujące metodę: <i>Kwestionariusz Czynników Wzmacniających Poczucie Skuteczności Zawodowej Menagera Readaptacji</i>	137
3. Etapy konstrukcji narzędzia	141
4. Sposób obliczania wyników surowych	151
5. Normy dla osób pracujących z więźniami/wspierających proces resocjalizacji	153
6. Interpretacja jakościowa wyników uzyskanych w kwestionariuszu	159
7. Możliwości wykorzystania metody	164
Bibliografia	165

Rozdział VII

Narzędzie informacyjno-komunikacyjne umożliwiające screening umiejętności korzystania z nowych technologii w procesie wspierania readaptacji więźniów

1. Teoretyczne podstawy	167
2. Etapy konstrukcji Interaktywnej Platformy Współpracy	176
3. Części konstytuujące narzędzie: <i>Interaktywna Platforma Współpracy</i>	177
4. Ankieta do screeningu umiejętności wykorzystania technologii informacyjno-komunikacyjnych.	180
5. Sposób obliczania i jakościowa interpretacja wyników	182
6. Możliwości wykorzystania z Interaktywnej Platformy Współpracy	184
Bibliografia	186

Rozdział VIII

Metoda przesiewowa do oceny poziomu wiedzy na temat instytucjonalnego kapitału

wspierającego readaptację więźniów	189
1. Podstawy teoretyczne podstawy metody	189
2. Twierdzenia konstytuujące metodę	204
3. Interpretacja wyników uzyskanych w metodzie	205
4. Możliwości wykorzystania metody przesiewowej	207
Bibliografia	207

Aneks

Kwestionariusz Czynników Wzmacniających Poczucie Własnej Skuteczności Więźnia	211
Kwestionariusz Potencjału Psychospołecznego Więźnia	215
Kwestionariusz Zasobów Probanta. Wersja Zysk	217
Kwestionariusz Zasobów Probanta. Wersja Strata	218
Kwestionariusz Monitorowania Sukcesów Społeczno-Zawodowych Probanta. Wersja dla osoby monitorowanej	219
Kwestionariusz Monitorowania Sukcesów Społeczno-Zawodowych Probanta. Wersja dla osób prowadzących probanta	220
Kwestionariusz Potrzeb Zawodowych Menagera Readaptacji	221
Kwestionariusz Czynników Wzmacniających Poczucie Skuteczności Zawodowej Menagera Readaptacji	223
Screening umiejętności korzystania z nowych technologii w procesie wspierania readaptacji więźniów	227
Metoda przesiewowa do oceny poziomu wiedzy na temat instytucjonalnego kapitału wspierającego readaptację więźnia	230

CZEŚĆ I

NARZĘDZIA DO DIAGNOZOWANIA POTENCJAŁU READAPTACYJNEGO WIĘŹNIÓW

ROZDZIAŁ I

KWESTIONARIUSZ CZYNNIKÓW WZMACNIAJĄCYCH POCZUCIE WŁASNEJ SKUTECZNOŚCI WIĘZIŃIA

1. Teoretyczne podstawy kwestionariusza

O możliwościach readaptacyjnych więźniów – wynikających m.in. z inicjowania określonych działań, podejmowania wysiłku wkładanego w wykonanie zadań, wytrwałości, uczuć towarzyszących czynnościom celowym, radzenia sobie z przeszkodami oraz z mobilizowania posiadanych zasobów do sprostania wymaganiom sytuacyjnym – w wysokim stopniu decyduje poczucie własnej skuteczności (Pervin, 2002, s. 97).

Na przekonanie o własnej skuteczności u osób odbywających sankcje izolacyjne mają wpływ różnorodne czynniki wywodzące się z czterech źródeł informacji (Bandura, 1997, s. 56; Niewiadomska, 2007, s. 312–317; Niewiadomska, Chwaszcz, Augustynowicz, 2010, s. 43–59):

- 1) osiągnięć w działaniu – odniesione sukcesy lub porażki; tego rodzaju doświadczenia mają szczególne znaczenie: sukcesy prowadzą do jego umocnienia, a doświadczanie porażek lub braku sukcesów skutkuje jego osłabieniem;
- 2) doświadczeń pomocnych – obserwacje innych ludzi dotyczące efektywności zachowań w określonych okolicznościach, sposoby integrowania własnych kompetencji z wiedzą o skuteczności innych ludzi mające na celu zwiększanie własnej sprawczości;
- 3) perswazji werbalnej – instrukcje ze strony otoczenia dotyczące wartościowych celów, sposobów ich osiągnięcia oraz kosztów podejmowanych dążeń;
- 4) stanów fizjologicznych – rodzaje fizjologicznych i emocjonalnych doświadczeń towarzyszących aktywności celowościowej; optymalne pobudzenie prowadzi do wzrostu poczucia osobistej skuteczności, natomiast jego nadmiar lub brak obniża to przekonanie.

Argumentem przemawiającym za skonstruowaniem narzędzia badającego źródła samoskuteczności jest to, że istotną przyczynę zachowań patologicznych, w tym również antyspołecznych, stanowi przekonanie wyrażające niezdolność do kontrolowania potencjalnie zagrażających wydarzeń i radzenia sobie z nimi: „nie poradzę sobie z tą sytuacją”. Przeświadczenie tego typu prowadzi do wzrostu napięcia psychicznego, lęku i bezradności, które są tym większe i trudniejsze do zniesienia, im bardziej jednostka oczekuje, że powinna posiadać kontrolę nad zdarzeniem oraz im bardziej czuje się odpowiedzialna za jego przebieg i skutek (Ajzen, Madden, 1986, s. 454–455). Przedstawiona prawidłowość daje podstawę do stwierdzenia, że sprawowanie kon-

trolu nad zdarzeniami stanowi istotny czynnik ryzyka konfliktu z prawem karnym, co potwierdzają studia empiryczne. W badaniach kryminologicznych zauważono regułę, że przestępstwa pospolite najczęściej popełniają młodzi mężczyźni, którzy nie mogą osiągnąć sukcesu osobistego ze względu na marginalizację ekonomiczną lub rasową. Przeprowadzone analizy wskazują również, że u większości więźniów występuje zewnętrzne poczucie kontroli, w wyniku którego osoba nie dostrzega związku między własnym działaniem a jego konsekwencjami (Shaw, Scott, 1991, s. 62). Ta prawidłowość jest szczególnie charakterystyczna dla recydywistów z długoletnią karierą przestępczą, którzy często odbywają kary izolacyjne i nadużywają substancji psychoaktywnych (Maruna, 2004, s. 196). Wnioski z badań pozwalają także na przypuszczenie, że skazani charakteryzujący się wewnętrznym umiejscowieniem kontroli powinni w większym stopniu manifestować zachowania zgodne z obowiązującymi normami społecznymi ze względu na to, że w porównaniu do osadzonych odznaczających się kontrolą zewnętrzną, istotnie częściej przejawiają zachowania konformistyczne, przypisują sobie odpowiedzialność za popełnione przestępstwo, preferują cele życiowe ukierunkowane na aspiracje zawodowe (a nie na przyjemności) i doświadczają większej liczby sukcesów (Blatier, 2000, s. 105).

Kolejną przesłankę uzasadniającą skonstruowanie metody do badania źródeł samoskuteczności stanowi fakt, że spostrzeganie własnej efektywności kształtuje samoocenę jednostki (Scheier, Botvin, Griffin, Diaz, 2000, s. 179–201). Wzrost pozytywnego stosunku do siebie w przypadku wysokiego poczucia osobistej skuteczności jest następstwem sytuacji, w których osoba wybiera trudniejsze cele, jest bardziej konsekwentna i uporczywa w podjętym działaniu, ma lepszy nastrój przy realizowanej aktywności i optymistyczne nastawienie do przyszłości. Dodatkowo, jest ona bardziej elastyczna w zachowaniach, w związku z tym lepiej radzi sobie z problemami i doświadczanymi porażkami (Niewiadomska, Chwaszcz, 2010, s. 49–65). Związki między obniżaniem samooceny a przekonaniem o własnej sprawczości są natomiast konsekwencją okoliczności, w których osoba doświadcza braku wiary we własne uzdolnienia, poczucia daremności podejmowanych działań ze względu na doświadczane porażki, lęku przed kolejnymi niepowodzeniami, niemożności opanowania własnych reakcji w sytuacjach trudnych i pesymistycznego stosunku do przyszłości (Holden, 1991, s. 54–56).

Związki między samooceną a przeświadczeniem o skuteczności osobistej są w różnym stopniu uzmysławiane. Większa świadomość tego typu towarzyszy sukcesom niż porażkom, gdyż w przypadku osiągnięć często występuje chęć potwierdzenia wartości własnego „ja”, natomiast w przypadku niepowodzeń – jego ochrona. Z tego powodu ludzie są skłonni do przypisywania większego znaczenia własnej osobie w doświadczaniu powodzenia, natomiast do większego obciążania odpowiedzialnością czynników zewnętrznych, gdy przeżywają niepowodzenie (Steele, Aronson, 1995, s. 798–799).

Analizy empiryczne wskazują, że u osób odbywających kary izolacyjne występuje niskie poczucie własnej skuteczności. Obrazują to badania dotyczące bezpośredniej oceny własnego dorobku i analizy dotyczące obrazu siebie. Większość osób karanych ma trudności w znalezieniu takich faktów w swoim życiu, które można uznać za sukces. Uwięzienie jest najczęściej interpretowane przez skazanych w kategoriach porażki, która przesłania osiągnięcia zaistniałe w przeszłości ze względu na doświadczaną bezsilność, monotonię, stratę czasu i nieobecność bliskich osób. Niskie poczucie własnej skuteczności odzwierciedla również stosunek do przyszłości – więźniowie charakteryzują się konstruowaniem nierealistycznych celów, beztróską, przewagą myślenia życzeniowego nad realnymi możliwościami oraz brakiem planowania i wytrwałości w zachowaniach nakierowanych na realizację dążeń (Steuden, Jaworowska, 2004, s. 300–305).

O niskim nasileniu poczucia własnej skuteczności można również wnioskować z samooceny więźniów. Zarówno u osób jednokrotnie, jak i wielokrotnie karanych zaznacza się zawężenie „obrazu ja”. Jego treść ogranicza się przede wszystkim do sfery emocjonalnej i stosunku do innych ludzi. Skazani mają natomiast duże trudności z werbalizacją samowiedzy w zakresie posiadanych właściwości i kompetencji. Analiza korelatów osobowościowych współwystępujących z własnym wizerunkiem wskazuje, że więźniów cechuje lęk o przyszłość, zniechęcenie, trudności adaptacyjne, dezintegracja psychiczna w sytuacjach stresowych i przyjmowanie postaw obronnych wobec problemów (Steuden, Wrzesińska-Czapla, 2005, s. 175–179). Warto zauważyć, że u jednostek wielokrotnie karanych, w stosunku do osób jednokrotnie odbywających kary izolacyjne, zaznacza się istotnie więcej samookreśleń, które świadczą o niskim poczuciu własnej skuteczności zarówno w różnego typu układach społecznych, jak i w określonych sytuacjach życiowych. Najczęściej recydywiści penitencjarni spstrzegają siebie w kategoriach osób niezaradnych, przegranych i/lub stanowiących ofiary czynników zewnętrznych – przede wszystkim przeszłości (np. nieszczęśliwe dzieciństwo) i zaistniałych okoliczności (Maruna, 2001, s. 9). Dodatkowo, u recydywistów zaznacza się istotnie częściej ujemne zabarwienie emocjonalne samookreśleń, które wskazują na negatywną samoocenę i niskie poczucie własnej wartości (Szymanowski, 1989, s. 323–324).

Uzasadniając konstruowanie narzędzia do badania źródeł doświadczania własnej skuteczności, należy stwierdzić, że ryzyko recydywy jest istotnie niższe u osób, które charakteryzują się wysokim nasileniem tej zmiennej osobowościowej (Benda, 2001, s. 722–724). W związku z tym oddziaływanie poprawcze wobec skazanych powinny służyć wzmacnianiu tego czynnika. Na gruncie kryminologii istnieje nawet postulat, aby wskaźnikami efektywności programów resocjalizacyjnych były indywidualne osiągnięcia osób karanych (Cox, 1999, s. 323). Treningi zwiększające poczucie osobistego sprawstwa powinny prowadzić do wzrostu kompetencji związanych z określaniem realistycznych celów oraz ich planowaniem, realizacją i ocenianiem, a w konsekwencji

– do zwiększenia liczby sukcesów w różnych dziedzinach życia (Szymanowska, 2003, s. 338).

Uwzględnienie w *Kwestionariuszu Czynników Wzmacniających Poczucie Własnej Skuteczności Więźnia* trzech perspektyw czasowych – przeszłości, terażniejszości i przyszłości wynika z faktu, że spostrzeganie przyczyn przyszłych osiągnięć jest podobne do atrybucji wyników uzyskanych w przeszłości. Poczucie własnej skuteczności w realizacji przyszłych celów wzrasta, gdy przewidywany rezultat zależy – w subiektywnej interpretacji jednostki – od jej wewnętrznych i stałych cech (Försterling, 2005, s. 97).

2. Twierdzenia konstytuujące metodę: *Kwestionariusz Czynników Wzmacniających Poczucie Własnej Skuteczności Więźnia*

Narzędzie składa się z trzech części. W pierwszej z nich są zawarte twierdzenia dotyczące doświadczania w przeszłej perspektywie czasowej (zanim osoba trafiła do zakładu karnego) obszarów zawierających następujące rodzaje źródeł poczucia własnej skuteczności: 1) nasilenie minionych sytuacji trudnych, 2) poziom minionych sukcesów, 3) natężenie minionych porażek, 4) nasilenie minionych perswazji ze strony innych, że osoba poradzi sobie z odczuwanymi problemami i/lub osiągnie zamierzone cele.

Część druga została poświęcona twierdzeniom ukazującym źródła odczuwania samoskuteczności przez więźniów w terażniejszej perspektywie czasowej (w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności). Źródła te zostały zgrupowane w czterech kategoriach. Mianowicie, jako: 1) odczuwanie aktualnych sytuacji trudnych, 2) przeżywanie aktualnych sukcesów, 3) doświadczanie aktualnych porażek, 4) spostrzeganie aktualnych perswazji ze strony innych, że badany potrafi poradzić sobie z występującymi trudnościami i/lub skutecznie realizować zamierzone dążenia.

W części trzeciej zawarto twierdzenia odnoszące się do źródeł samoskuteczności osadzonych w przyszłej perspektywie czasowej (po opuszczeniu więzienia). Czynniki warunkujące poczucie własnej skuteczności ujęto w czterech następujących grupach: 1) poziom przewidywanych w przyszłości sytuacji trudnych, 2) natężenie przewidywanych w przyszłości sukcesów, 3) nasilenie przewidywanych w przyszłości porażek, 4) poziom przewidywanych w przyszłości perswazji ze strony innych, że osoba skutecznie rozwiąże doświadczane problemy i/lub osiągnie zaplanowane cele.

Poniżej zaprezentowano twierdzenia konstytuujące poszczególne części *Kwestionariusza Czynników Wzmacniających Poczucie Własnej Skuteczności Więźnia*.

Część I

Poniżej umieszczono pytania dotyczące różnych sytuacji życiowych, których doświadczył Pan przed osadzeniem w zakładzie karnym. Zakreśl kółkiem cyfry od 1 do 5 przy każdym stwierdzeniu stanowiącym odpowiedź na postawione pytanie. Określ w ten sposób, jak często w przeszłości doświadczałeś wymienionych sytuacji:

1 – nigdy 2 – bardzo rzadko 3 – czasami 4 – często 5 – bardzo często

Jak często w przeszłości (zanim trafiłeś do zakładu karnego) doświadczałeś sytuacji, w których:					
1. nie miałeś zaspokojonych podstawowych potrzeb (np. głód, brak snu, brak opieki, brak domu, brak miłości itp.)	1	2	3	4	5
2. wykonywałeś zadania przekraczające możliwości fizyczne lub psychiczne	1	2	3	4	5
3. znosiłeś ból fizyczny lub psychiczny (np. poniżenie, zawstydzenie, krzywda)	1	2	3	4	5
4. przeżywałeś konflikty wywołujące negatywne emocje	1	2	3	4	5
5. miałeś poczucie zagrożenia	1	2	3	4	5
6. występowały duże przeszkody w realizacji planów	1	2	3	4	5
7. nie wiedziałeś, co masz zrobić	1	2	3	4	5
Jak często w przeszłości (zanim trafiłeś do zakładu karnego) doświadczałeś sytuacji, w których:					
8. miałeś poczucie sukcesu w życiu osobistym	1	2	3	4	5
9. miałeś poczucie sukcesu w życiu rodzinnym	1	2	3	4	5
10. miałeś poczucie sukcesu w życiu zawodowym	1	2	3	4	5
11. miałeś poczucie sukcesu w życiu towarzyskim	1	2	3	4	5
Jak często w przeszłości (zanim trafiłeś do zakładu karnego) doświadczałeś sytuacji, w których:					
12. miałeś poczucie porażki w życiu osobistym	1	2	3	4	5
13. miałeś poczucie porażki w życiu rodzinnym	1	2	3	4	5
14. miałeś poczucie porażki w życiu zawodowym	1	2	3	4	5
15. miałeś poczucie porażki w życiu towarzyskim	1	2	3	4	5
Jak często w przeszłości (zanim trafiłeś do zakładu karnego) inni ludzie mówili Ci, że:					
16. potrafiłeś korzystnie zaspokajać różne potrzeby	1	2	3	4	5
17. potrafiłeś dobrze wykonywać różne zadania	1	2	3	4	5
18. potrafiłeś z godnością znosić ból fizyczny lub psychiczny	1	2	3	4	5
19. potrafiłeś rozwiązywać konflikty wywołujące negatywne emocje	1	2	3	4	5
20. potrafiłeś dobrze radzić sobie z doświadczanymi lękami	1	2	3	4	5
21. potrafiłeś pokonywać duże przeszkody w realizacji planów	1	2	3	4	5
22. potrafiłeś odnosić sukcesy w życiu osobistym	1	2	3	4	5
23. potrafiłeś odnosić sukcesy w życiu rodzinnym	1	2	3	4	5
24. potrafiłeś odnosić sukcesy w życiu zawodowym	1	2	3	4	5
25. potrafiłeś odnosić sukcesy w życiu towarzyskim	1	2	3	4	5

Część II

Poniżej umieszczono pytania dotyczące różnych sytuacji życiowych, których doświadcza Pan w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności. Zakreśl kółkiem cyfry od 1 do 5 przy każdym stwierdzeniu stanowiącym odpowiedź na postawione pytanie. Określ w ten sposób, jak często aktualnie doświadczasz wymienionych sytuacji:

1 – nigdy 2 – bardzo rzadko 3 – czasami 4 – często 5 – bardzo często

Jak często aktualnie (w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności) doświadczasz sytuacji, w których:					
26. nie masz zaspokojonych podstawowych potrzeb (np. głód, brak snu, brak opieki, brak domu, brak miłości itp.)	1	2	3	4	5
27. wykonujesz zadania przekraczające możliwości fizyczne lub psychiczne	1	2	3	4	5
28. znosisz ból fizyczny lub psychiczny (np. poniżenie, zawstydzenie, krzywda)	1	2	3	4	5
29. przeżywasz konflikty wywołujące negatywne emocje	1	2	3	4	5
30. masz poczucie zagrożenia	1	2	3	4	5
31. występują duże przeszkody w realizacji planów	1	2	3	4	5
32. nie wiesz, co masz zrobić	1	2	3	4	5
Jak często aktualnie (w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności) doświadczasz sytuacji, w których w których:					
33. masz poczucie sukcesu w życiu osobistym	1	2	3	4	5
34. masz poczucie sukcesu w życiu rodzinnym	1	2	3	4	5
35. masz poczucie sukcesu w życiu zawodowym	1	2	3	4	5
36. masz poczucie sukcesu w życiu towarzyskim	1	2	3	4	5
Jak często aktualnie (w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności) doświadczasz sytuacji, w których w których:					
37. masz poczucie porażki w życiu osobistym	1	2	3	4	5
38. masz poczucie porażki w życiu rodzinnym	1	2	3	4	5
39. masz poczucie porażki w życiu zawodowym	1	2	3	4	5
40. masz poczucie porażki w życiu towarzyskim	1	2	3	4	5
Jak często aktualnie (w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności) doświadczasz sytuacji, w których inni ludzie mówią Ci, że:					
41. potrafisz korzystnie zaspokajać różne potrzeby	1	2	3	4	5
42. potrafisz dobrze wykonywać różne zadania	1	2	3	4	5
43. potrafisz z godnością znosić ból fizyczny lub psychiczny	1	2	3	4	5
44. potrafisz rozwiązywać konflikty wywołujące negatywne emocje	1	2	3	4	5
45. potrafisz dobrze radzić sobie z doświadczanymi lękami	1	2	3	4	5
46. potrafisz pokonywać duże przeszkody w realizacji planów	1	2	3	4	5
47. potrafisz odnosić sukcesy w życiu osobistym	1	2	3	4	5
48. potrafisz odnosić sukcesy w życiu rodzinnym	1	2	3	4	5
49. potrafisz odnosić sukcesy w życiu zawodowym	1	2	3	4	5
50. potrafisz odnosić sukcesy w życiu towarzyskim	1	2	3	4	5

Część III

Poniżej umieszczono pytania dotyczące różnych sytuacji życiowych, których może Pan doświadczać po opuszczeniu zakładu karnego. Zakreśl kółkiem cyfry od 1 do 5 przy każdym stwierdzeniu stanowiącym odpowiedź na postawione pytanie. Określ w ten

sposób, jak często według Twojej opinii będziesz w przyszłości doświadczał wymienionych sytuacji:

1 – nigdy 2 – bardzo rzadko 3 – czasami 4 – często 5 – bardzo często

Według Twojej opinii, jak często w przyszłości (po opuszczeniu zakładu karnego) będziesz doświadczał sytuacji, w których:					
51. nie będziesz miał zaspokojonych podstawowych potrzeb (np. głód, brak snu, brak opieki, brak domu, brak miłości itp.)	1	2	3	4	5
52. będziesz wykonywał zadania przekraczające możliwości fizyczne lub psychiczne	1	2	3	4	5
53. będziesz znosił ból fizyczny lub psychiczny	1	2	3	4	5
54. będziesz przeżywał konflikty wywołujące negatywne emocje	1	2	3	4	5
55. będziesz miał poczucie zagrożenia	1	2	3	4	5
56. będą występowały duże przeszkody w realizacji planów	1	2	3	4	5
57. nie będziesz wiedział, co masz zrobić	1	2	3	4	5
Według Twojej opinii, jak często w przyszłości (po opuszczeniu zakładu karnego):					
58. będziesz miał poczucie sukcesu w życiu osobistym	1	2	3	4	5
59. będziesz miał poczucie sukcesu w życiu rodzinnym	1	2	3	4	5
60. będziesz miał poczucie sukcesu w życiu zawodowym	1	2	3	4	5
61. będziesz miał poczucie sukcesu w życiu towarzyskim	1	2	3	4	5
Według Twojej opinii, jak często w przyszłości (po opuszczeniu zakładu karnego):					
62. będziesz miał porażki w życiu osobistym	1	2	3	4	5
63. będziesz miał porażki w życiu rodzinnym	1	2	3	4	5
64. będziesz miał porażki w życiu zawodowym	1	2	3	4	5
65. będziesz miał porażki w życiu towarzyskim	1	2	3	4	5
Według Twojej opinii, jak często w przyszłości (po opuszczeniu zakładu karnego) inni ludzie będą mówić Ci, że:					
66. potrafisz korzystnie zaspokajać różne potrzeby	1	2	3	4	5
67. potrafisz dobrze wykonywać różne zadania	1	2	3	4	5
68. potrafisz z godnością znosić ból fizyczny lub psychiczny	1	2	3	4	5
69. potrafisz rozwiązywać konflikty wywołujące negatywne emocje	1	2	3	4	5
70. potrafisz dobrze radzić sobie z doświadczanymi lękami	1	2	3	4	5
71. potrafisz pokonywać duże przeszkody w realizacji planów	1	2	3	4	5
72. potrafisz odnosić sukcesy w życiu osobistym	1	2	3	4	5
73. potrafisz odnosić sukcesy w życiu rodzinnym	1	2	3	4	5
74. potrafisz odnosić sukcesy w życiu zawodowym	1	2	3	4	5
75. potrafisz odnosić sukcesy w życiu towarzyskim	1	2	3	4	5

W kolejnych częściach rozdziału zostaną zaprezentowane treści, które zaprezentują zaganiaania dotyczące etapów konstruowania kwestionariusza, sposobu obliczania wyników surowych, norm opracowanych dla osób odbywających sankcje izolacyjne oraz sposobu interpretacji wyników uzyskanych w metodzie.

3. Etapy konstrukcji narzędzia

Kwestionariusz Czynników Wzmacniających Poczucie Własnej Skuteczności Więźnia przygotowano w oparciu o wyniki badań uzyskane w grupie 721 więźniów, które zostały przeprowadzone w ramach realizacji projektu innowacyjnego „Model kompleksowego systemu współpracy z przedsiębiorcami dla wsparcia wchodzenia na rynek pracy młodych więźniów w województwie lubelskim”.

Narzędzie diagnostyczne przygotowano w następujących krokach:

1. Przeprowadzenie analizy rzetelności dla wymiarów wyodrębnionych w metodzie.
2. Dokonanie analizy czynnikowej na pozycjach kwestionariusza wskazujących na źródła odczuwania własnej skuteczności w minionej, aktualnej i przyszłej perspektywie czasowej.
3. Przeprowadzenie analizy czynnikowej na wyodrębnionych wymiarach źródeł samoskuteczności więźniów.
4. Pomiar trafności: policzenie korelacji pomiędzy 12 wymiarami wyodrębnionymi w metodzie a wybranymi zmiennymi socjo-demograficznymi wskazującymi na zróżnicowany potencjał readaptacyjny więźniów.
5. Pomiar trafności: przeprowadzenie jednoczynnikowej analizy wariancji w celu porównania poziomu 12 czynników wyodrębnionych w metodzie u więźniów różniących się w wybranych aspektach potencjału readaptacyjnego.

Ad 1. Przeprowadzenie analizy rzetelności dla wymiarów wyodrębnionych w metodzie.

Na podstawie przeprowadzonych analiz statystycznych można wskazać następujące wskaźniki rzetelności mierzone za pomocą alfy Cronbacha dla wyodrębnionych 12 czynników kształtujących poczucie własnej skuteczności u osób pozbawionych wolności:

- Nasilenie minionych sytuacji trudnych (7 pozycji testowych) – 0,87;
- Natężenie minionych sukcesów (4 pozycje testowe) – 0,76;
- Poziom minionych porażek (4 pozycje testowe) – 0,78;
- Nasilenie minionych perswazji ze strony innych (10 pozycji testowych) – 0,88;
- Poziom aktualnych sytuacji trudnych (7 pozycji testowych) – 0,82;
- Odczuwanie aktualnych sukcesów (4 pozycje testowe) – 0,85;
- Natężenie aktualnych porażek (4 pozycje testowe) – 0,86;
- Doświadczanie aktualnych perswazji ze strony innych (10 pozycji testowych) – 0,93;
- Nasilenie przewidywanych w przyszłości sytuacji trudnych (7 pozycji testowych) – 0,88;
- Odczuwanie przewidywanych w przyszłości sukcesów (4 pozycje testowe) – 0,88;

- Poziom przewidywanych w przyszłości porażek (4 pozycje testowe) – 0,90;
- Natężenie przewidywanych w przyszłości perswazji ze strony innych (10 pozycji testowych) – 0,93.

Przedstawione powyżej wartości alfy Cronbacha dla czynników konstytuujących poczucie własnej skuteczności u osób odbywających sankcje izolacyjne wskazują, że opisywane narzędzie diagnostyczne cechuje się wysoką rzetelnością. Najniższa wartość współczynnika rzetelności wynosi 0,76 (dla skali nasilenie minionych sukcesów), natomiast najwyższą wartością alfy Cronbacha (0,93) cechują się dwie skale – nasilenie aktualnych perswazji ze strony innych oraz nasilenie przewidywanych w przyszłości perswazji ze strony innych.

Ad 2. Dokonanie analizy czynnikowej na pozycjach kwestionariusza wskazujących na źródła poczucia własnej skuteczności w minionej, aktualnej i przyszłej perspektywie czasowej.

W tabeli 1 zaprezentowano ładunki czynnikowe dla czterech wymiarów konstytuujących poczucie własnej skuteczności więźniów zanim trafili do zakładu karnego (w minionej perspektywie czasowej). Tabela 2 ukazuje ładunki czynnikowe dla czterech kategorii źródeł samoskuteczności osadzonych w aktualnej perspektywie czasowej (w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności). Zaś tabela 3 ukazuje ładunki czynnikowe dla czterech wymiarów kształtujących poczucie własnej skuteczności skazanych w przyszłej perspektywie czasowej (po opuszczeniu zakładu karnego).

Przeprowadzona analiza czynnikowa potwierdziła istnienie w minionej perspektywie czasowej (zanim osoba trafiła do więzienia) czterech czynników warunkujących poczucie własnej skuteczności u osób odbywających sankcje izolacyjne:

- Czynniki pierwszy: nasilenie minionych perswazji ze strony innych (zanim osoba została osadzona w zakładzie karnym). Opisywany wymiar jest najsilniej wysycony takimi źródłami poczucia własnej skuteczności, jak przekonywanie ze strony innych, że osoba potrafi: 1) pokonywać duże przeszkody w realizacji planów, 2) radzić sobie z doświadczanymi lękami, 3) rozwiązywać konflikty wywołujące negatywne emocje.
- Czynniki drugi: natężenie przeszłych sytuacji trudnych (przed odbywaniem kary pozbawienia wolności). Z drugim wymiarem najmocniej łączy się doświadczanie sytuacji trudnych w postaci: poczucia zagrożenia, przeżywania konfliktów wywołujących negatywne emocje, znoszenia bólu fizycznego i/lub psychicznego.
- Czynniki trzeci: poziom minionych sukcesów (zanim badany trafił do więzienia). Analizowany wymiar jest najmocniej wysycony odczuwaniem osobistych sukcesów.
- Czynniki czwarty: odczuwanie minionych porażek (zanim skazany zaczął odbywać sankcje izolacyjne). Z opisywanym czynnikiem najsilniej koreluje poziom odczuwanych porażek w życiu osobistym.

Przy czym pierwszy czynnik stanowi 21,8% wyjaśnionej wariancji, czynnik drugi – 17,4%, czynnik trzeci – 4,4%, a czynnik czwarty – 4,0%. Przedstawione wyniki stanowią

Tabela 1

Wyniki analizy czynnikowej na pozycjach kwestionariusza wskazujących na źródła poczucia własnej skuteczności u osób odbywających sankcje izolacyjne (N = 721) w minionej perspektywie czasowej (zanim osoba została osadzona w zakładzie karnym)

Pozycje kwestionariusza	Czynnik			
	1	2	3	4
Jak często w przeszłości (zanim trafiłeś do zakładu karnego) inni ludzie mówili Ci, że potrafisz:				
pokonywać duże przeszkody w realizacji planów	0,779			
radzić sobie z doświadczanymi lękami	0,770			
rozwiązywać konflikty wywołujące negatywne emocje	0,692			
odnosić sukcesy w życiu osobistym	0,645			
z godnością znosić ból fizyczny lub psychiczny (np. poniżenie, zawstydzenie, krzywda)	0,615			
odnosić sukcesy w życiu rodzinnym	0,610			
odnosić sukcesy w życiu zawodowym	0,570			
odnosić sukcesy w życiu towarzyskim	0,546			
korzystnie zaspokajać różne potrzeby	0,527			
dobrze wykonywać różne zadania	0,474			
Jak często w przeszłości (zanim trafiłeś do zakładu karnego) doświadczałeś sytuacji, w których:				
miałeś poczucie zagrożenia		0,870		
przeżywałeś konflikty wywołujące negatywne emocje		0,775		
znosiłeś ból fizyczny lub psychiczny (np. poniżenie, zawstydzenie, krzywda)		0,750		
wykonywałeś zadania przekraczające możliwości fizyczne lub psychiczne		0,656		
występowały duże przeszkody w realizacji planów		0,640		
nie wiedziałeś, co masz zrobić		0,607		
nie miałeś zaspokojonych podstawowych potrzeb (np. głód, brak snu, brak opieki, brak domu, brak miłości itp.)		0,524		
Jak często w przeszłości (zanim trafiłeś do zakładu karnego) miałeś poczucie sukcesu w życiu:				
osobistym			0,753	
towarzyskim			0,689	
rodzinnym			0,667	
zawodowym			0,562	
Jak często w przeszłości (zanim trafiłeś do zakładu karnego) miałeś poczucie porażki w życiu:				
osobistym				0,762
towarzyskim				0,681
rodzinnym				0,654
zawodowym				0,613

Metoda wyodrębniania czynników – Największej wiarygodności. Metoda rotacji – Promax z normalizacją Kaisera.

Tabela 2

Wyniki analizy czynnikowej na pozycjach kwestionariusza wskazujących na źródła poczucia własnej skuteczności u osób odbywających sankcje izolacyjne (N = 721) w aktualnej perspektywie czasowej (w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności)

Pozycje kwestionariusza	Czynnik			
	1	2	3	4
Jak często obecnie inni ludzie mówią Ci, że potrafisz:				
pokonywać duże przeszkody w realizacji planów	0,817			
rozwiązywać konflikty wywołujące negatywne emocje	0,806			
odnosić sukcesy w życiu osobistym	0,788			
radzić sobie z doświadczanymi lękami	0,781			
odnosić sukcesy w życiu towarzyskim	0,739			
odnosić sukcesy w życiu rodzinnym	0,737			
z godnością znosić ból fizyczny lub psychiczny	0,704			
odnosić sukcesy w życiu zawodowym	0,697			
dobrze wykonywać różne zadania	0,683			
korzystnie zaspokajać różne potrzeby	0,672			
Jak często obecnie (w trakcie pobytu w zakładzie karnym) doświadczasz sytuacji, w których:				
przeżywasz konflikty wywołujące negatywne emocje		0,803		
znosisz ból fizyczny lub psychiczny (np. poniżenie, zawstydzenie, krzywda)		0,718		
masz poczucie zagrożenia		0,688		
nie wiesz, co masz zrobić		0,592		
wykonujesz zadania przekraczające możliwości fizyczne lub psychiczne		0,565		
występują duże przeszkody w realizacji planów		0,525		
nie masz zaspokojonych podstawowych potrzeb (np. głód, brak snu, brak opieki, brak domu, brak miłości itp.)		0,435		
Jak często obecnie (w trakcie pobytu w zakładzie karnym) doświadczasz sytuacji, w których masz poczucie porażki w życiu:				
osobistym			0,803	
zawodowym			0,793	
rodzinnym			0,760	
towarzyskim			0,712	
Jak często obecnie (w trakcie pobytu w zakładzie karnym) doświadczasz sytuacji, w których masz poczucie sukcesu w życiu:				
osobistym				0,830
rodzinnym				0,826
towarzyskim				0,680
zawodowym				0,636

Metoda wyodrębniania czynników – Największej wiarygodności. Metoda rotacji – Promax z normalizacją Kaisera.

Tabela 3

Wyniki analizy czynnikowej na pozycjach kwestionariusza wskazujących na źródła poczucia własnej skuteczności u osób odbywających sankcje izolacyjne (N = 721) w przyszłej perspektywie czasowej (po zakończeniu odbywania kary pozbawienia wolności)

Pozycje kwestionariusza	Czynnik			
	1	2	3	4
Według Twojej opinii, jak często w przyszłości (po opuszczeniu zakładu karnego) inni ludzie będą mówić Ci, że potrafisz:				
odnosić sukcesy w życiu osobistym	0,911			
pokonywać duże przeszkody w realizacji planów	0,839			
odnosić sukcesy w życiu rodzinnym	0,827			
dobrze wykonywać różne zadania	0,784			
odnosić sukcesy w życiu zawodowym	0,782			
korzystnie zaspokajając różne potrzeby	0,720			
odnosić sukcesy w życiu towarzyskim	0,708			
radzić sobie z doświadczanymi lękami	0,689			
rozwiązywać konflikty wywołujące negatywne emocje	0,658			
z godnością znosić ból fizyczny lub psychiczny (np. poniżenie, zawstydzenie, krzywda)	0,554			
Według Twojej opinii, jak często w przyszłości (po opuszczeniu zakładu karnego) będziesz doświadczał sytuacji, w których:				
będziesz znosił ból fizyczny lub psychiczny (np. poniżenie, zawstydzenie, krzywda)		0,807		
będziesz miał poczucie zagrożenia		0,747		
będziesz przeżywał konflikty wywołujące negatywne emocje		0,736		
będziesz wykonywał zadania przekraczające możliwości fizyczne lub psychiczne		0,733		
napotkasz na duże przeszkody w realizacji planów		0,655		
nie będziesz wiedział, co masz zrobić		0,626		
nie będziesz miał zaspokojonych podstawowych potrzeb (np. głód, brak snu, brak opieki, brak domu, brak miłości itp.)		0,576		
Według Twojej opinii, jak często w przyszłości (po opuszczeniu zakładu karnego) będziesz doświadczał porażki w życiu:				
osobistym			0,871	
zawodowym			0,829	
rodzinnym			0,826	
towarzyskim			0,743	
Według Twojej opinii, jak często w przyszłości (po opuszczeniu zakładu karnego) będziesz doświadczał porażki w życiu:				
rodzinnym				0,840
osobistym				0,834
zawodowym				0,763
towarzyskim				0,693

Metoda wyodrębniania czynników – Największej wiarygodności. Metoda rotacji – Promax z normalizacją Kaisera.

podstawę do stwierdzenia, że do silnych czynników w zakresie kształtowania poczucia własnej skuteczności w minionej perspektywie czasowej (zanim osoba trafiła do zakładu karnego) należy zaliczyć poziom perswazji ze strony innych osób oraz nasilenie sytuacji trudnych, natomiast słabsze czynniki w wyżej wymienionym aspekcie to poziom minionych sukcesów i nasilenie przeszłych porażek.

Wymiary konstytuujące poczucie własnej skuteczności w aktualnej perspektywie czasowej (w trakcie odbywania kary izolacyjnej) tworzą cztery czynniki:

- Czynniki pierwszy – aktualne perswazje ze strony innych – stanowi 28,9% wyjaśnionej wariancji. Najsilniej wysycają go pozycje testowe dotyczące przekonywania ze strony innych, że badany potrafi: 1) pokonywać duże przeszkody w realizacji planów, 2) rozwiązywać konflikty wywołujące negatywne emocje, 3) odnosić sukcesy w życiu osobistym, 4) radzić sobie z doświadczanymi lękami, 5) odnosić sukcesy w życiu towarzyskim, 6) odnosić sukcesy w życiu rodzinnym, 7) z godnością znosić ból fizyczny lub psychiczny.

- Czynniki drugi – doświadczanie aktualnych sytuacji trudnych – stanowi 16,3% wyjaśnionej wariancji. Najmocniej z tym wymiarem źródeł konstytuujących poczucie własnej skuteczności korelują dwie pozycje kwestionariusza, które odnoszą się do: 1) przeżywania konfliktów wywołujących negatywne emocje, 2) znoszenia bólu fizycznego lub psychicznego.

- Czynniki trzeci – doświadczanie aktualnych porażek – wyjaśnia 5,3% wariancji. Analizowany wymiar jest mocno skorelowany z pozycjami kwestionariusza odnoszącymi się do porażek w życiu: 1) osobistym, 2) zawodowym, 3) rodzinnym, 4) towarzyskim.

- Czynniki czwarty – odczuwanie terażniejszych sukcesów – wyjaśnia 4,1% wariancji. Z opisywanym wymiarem najsilniej korelują pozycje kwestionariusza dotyczące sukcesów w życiu: 1) osobistym, 2) rodzinnym.

Na podstawie danych odnoszących się do wariancji wyjaśnionej przez opisane powyżej czynniki można sformułować konkluzję, że do silnych czynników w obszarze kształtowania poczucia własnej skuteczności w aktualnej perspektywie czasowej (w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności) należy zaliczyć poziom perswazji ze strony innych osób oraz nasilenie sytuacji trudnych, natomiast słabsze czynniki w wyżej wymienionym aspekcie to poziom aktualnych porażek i nasilenie terażniejszych sukcesów.

Wyniki przeprowadzonej analizy statystycznej wskazują na istnienie czterech czynników generujących poczucie własnej skuteczności osadzonych w przyszłej perspektywie czasowej (po opuszczeniu zakładu karnego). Poniżej zostanie zaprezentowana ich krótka charakterystyka.

- Pierwszy czynnik – przyszłe perswazje ze strony innych – wyjaśnia 28,9% wariancji. Z wymiarem tym silnie korelują przewidywane komunikaty ze strony innych, że osoba badana po upuszczeniu zakładu karnego będzie potrafiła: 1) odnosić sukcesy w życiu osobistym, 2) pokonywać duże przeszkody w realizacji planów, 3) odnosić

sukcesy w życiu rodzinnym, 4) dobrze wykonywać różne zadania, 5) odnosić sukcesy w życiu zawodowym, 6) korzystnie zaspokajać różne potrzeby, 7) odnosić sukcesy w życiu towarzyskim.

- Drugi czynnik – przewidywanie przyszłych sytuacji trudnych – wyjaśnia 20,4% wariacji. Z opisywanym czynnikiem silnie korelują pozycje kwestionariusza, które dotyczą przewidywania takich sytuacji trudnych, jak: 1) znoszenie bólu fizycznego lub psychicznego, 2) poczucie zagrożenia, 3) przeżywanie konfliktów wywołujących negatywne emocje, 4) wykonywanie zadań przekraczających możliwości fizyczne lub psychiczne.

- Trzeci czynnik – przewidywanie przyszłych sukcesów – stanowi 5,4% wyjaśnionej wariacji. Z analizowaną kategorią źródeł poczucia własnej skuteczności silnie łączą się pozycje testowe odnoszące się do sukcesów w wymiarze: 1) osobistym, 2) zawodowym, 3) rodzinnym, 4) towarzyskim.

- Czwarty czynnik – przewidywanie przyszłych porażek – stanowi 4,9% wyjaśnionej wariacji. Czynnik ten jest silnie wysycony przez trzy kategorie porażek: 1) rodzinne, 2) osobiste, 3) zawodowe.

Informacje na temat wyjaśnionej wariacji stanowią podstawę do stwierdzenia, że do mocnych czynników w obszarze kształtowania poczucia własnej skuteczności w przyszłej perspektywie czasowej (po opuszczeniu zakładu karnego) należy zaliczyć poziom perswazji ze strony innych osób oraz nasilenie sytuacji trudnych, natomiast słabsze czynniki w wyżej wymienionym aspekcie to poziom przewidywanych porażek i nasilenie przyszłych sukcesów.

Ad 3. Przeprowadzenie analizy czynnikowej na wyodrębnionych wymiarach źródeł samoskuteczności więźniów.

W tabeli 4 zaprezentowano ładunki czynnikowe dwóch meta-wymiarów źródeł poczucia własnej skuteczności u osób odbywających sankcje izolacyjne. Analizie statystycznej poddano 12 czynników wskazujących na uwarunkowania doświadczanej samoskuteczności skazanych w trzech perspektywach czasowych (przed odbywaniem kary izolacyjnej, w trakcie pobytu w zakładzie karnym, po zakończeniu odbywania kary pozbawienia wolności).

Przeprowadzona analiza statystyczna wskazuje, że wyodrębnione czynniki (12) wskazujące na źródła poczucia własnej skuteczności w minionej, aktualnej i przyszłej perspektywie czasowej tworzą 2 meta-czynniki. Pierwszy z nich jest konstytuowany przez wymiary o charakterze wzmacniającym doświadczanie samoskuteczności, czyli poziom odczuwanych sukcesów i perswazji ze strony innych. Pierwszy meta-czynnik stanowi 24% wyjaśnionej wariacji. Najmocniej korelują z nim takie wymiary generujące odczuwanie własnej skuteczności, jak: 1) nasilenie perswazji w przeszłości, 2) poziom odczuwanych perswazji w aktualnej perspektywie czasowej, 3) natężenie perswazji przewidywanych w przyszłości.

Tabela 4

Wyniki analizy czynnikowej na 12 czynnikach wskazujących na źródła poczucia własnej skuteczności u więźniów (N = 721) w trzech perspektywach czasowych (przed odbywaniem kary izolacyjnej, w trakcie pobytu w zakładzie karnym, po zakończeniu odbywania kary pozbawienia wolności)

Czynniki wskazujące na źródła poczucia własnej skuteczności u więźniów	Czynnik	
	1	2
Czynnik: Nasilenie perswazji w przeszłości	0,778	
Czynnik: Nasilenie perswazji w teraźniejszości	0,760	
Czynnik: Nasilenie perswazji w przyszłości	0,717	
Czynnik: Nasilenie sukcesów w przyszłości	0,656	
Czynnik: Nasilenie sukcesów w teraźniejszości	0,653	
Czynnik: Nasilenie sukcesów w przeszłości	0,552	
Czynnik: Nasilenie sytuacji trudnych w teraźniejszości		0,775
Czynnik: Nasilenie sytuacji trudnych w przyszłości		0,751
Czynnik: Nasilenie sytuacji trudnych w przeszłości		0,719
Czynnik: Nasilenie porażek w przeszłości		0,568
Czynnik: Nasilenie porażek w teraźniejszości		0,545
Czynnik: Nasilenie porażek w przyszłości		0,505

Metoda wyodrębniania czynników – Największej wiarygodności. Metoda rotacji – Varimax z normalizacją Kaisera.

Drugi meta-czynnik wyjaśnia 21,9% wariacji. Jest on tworzony przez czynniki osłabiające poczucie własnej skuteczności w grupie więźniów. Najsilniej z tym meta-czynnikiem łączą się takie wymiary źródeł doświadczania samoskuteczności, jak: 1) poziom odczuwanych sytuacji trudnych w teraźniejszości, 2) natężenie przewidywanych sytuacji trudnych w przyszłości, 3) nasilenie doświadczanych sytuacji trudnych w przeszłości.

Obydwa meta-wymiary wyjaśniają 45,9% źródeł poczucia własnej skuteczności w trzech perspektywach czasowych (przed odbywaniem kary izolacyjnej, w trakcie pobytu w zakładzie karnym, po zakończeniu odbywania kary pozbawienia wolności) u osób odbywających sankcje izolacyjne.

Ad 4. Pomiar trafności: policzenie korelacji pomiędzy 12 wymiarami wyodrębnionymi w metodzie a wybranymi zmiennymi socjo-demograficznymi wskazującymi na różnicowany potencjał readaptacyjny więźniów.

W analizie uwzględniono korelacje między 12 wymiarami źródeł poczucia własnej skuteczności osadzonych a takimi zmiennymi, jak (por. tabela 5.):

- ich wiek
- czas wykonywanej przez nich płatnej pracy przed osadzeniem w więzieniu (w miesiącach)

- okres sankcji izolacyjnej zawartej w ich wyroku (w miesiącach)
- czasu ich pobytu w więzieniu w trakcie odbywania ostatniej kary (w miesiącach)
- łączny czas ich pobytu w więzieniu niezależnie od liczby odbywanych sankcji izolacyjnych (w miesiącach)
- łączny czas ich pobytu w warunkach wolnościowych między kolejnymi odbywanymi przez nich karami pozbawienia wolności (w miesiącach).

Tabela 5

Wyniki analizy korelacyjnej między 12 czynnikami wskazującymi na źródła poczucia własnej skuteczności a zmiennymi socjo-demograficznymi wskazującymi na zróżnicowany potencjał re-adaptacyjny w grupie więźniów (N = 721)

Czynniki wskazujące źródła poczucia własnej skuteczności		Wiek	Czas pracy przed karą	Czas łączny pobytu w więzieniu	Czas na wolności	Czas kary w wyroku	Czas obecnego pobytu w więzieniu
Nasilenie sytuacji trudnych w przeszłości	KP	-0,077	-0,102*	0,051	-0,017	0,006	0,084*
	I	0,051	0,032	0,201	0,786	0,874	0,037
Nasilenie sukcesów w przeszłości	KP	0,038	0,054	-0,129**	-0,020	-0,147**	-0,114**
	I	0,341	0,261	0,001	0,751	0,000	0,004
Nasilenie porażek w przeszłości	KP	-0,046	-0,066	0,000	0,015	0,043	0,032
	I	0,244	0,166	0,999	0,810	0,280	0,424
Nasilenie perswazji w przeszłości	KP	0,007	-0,013	-0,125**	-0,048	-0,135**	-0,099*
	I	0,854	0,779	0,002	0,450	0,001	0,013
Nasilenie sytuacji trudnych w terażniejszości	KP	-0,066	-0,017	-0,031	0,063	-0,027	0,006
	I	0,093	0,728	0,439	0,319	0,493	0,889
Nasilenie sukcesów w terażniejszości	KP	0,039	0,066	-0,049	0,042	-0,085*	-0,031
	I	0,319	0,165	0,224	0,509	0,033	0,432
Nasilenie porażek w terażniejszości	KP	-0,069	0,014	-0,046	-0,040	-0,061	-0,051
	I	0,080	0,764	0,253	0,528	0,125	0,201
Nasilenie perswazji w terażniejszości	KP	-0,034	0,016	-0,102*	0,014	-0,095*	-0,055
	I	0,392	0,743	0,011	0,823	0,017	0,173
Nasilenie sytuacji trudnych w przyszłości	KP	-0,060	-0,024	0,018	0,013	0,024	0,054
	I	0,127	0,619	0,653	0,837	0,546	0,180
Nasilenie sukcesów w przyszłości	KP	0,001	-0,034	-0,093*	-0,010	-0,004	-0,029
	I	0,979	0,475	0,020	0,877	0,921	0,470
Nasilenie porażek w przyszłości	KP	-0,056	0,020	-0,042	0,011	-0,103*	-0,023
	I	0,158	0,680	0,301	0,859	0,010	0,566
Nasilenie perswazji w przyszłości	KP	0,003	-0,011	-0,091*	0,025	0,010	-0,043
	I	0,940	0,820	0,023	0,690	0,796	0,285

KP – Korelacja Pearsona, I – Istotność (dwustronna)

Wyniki zawarte w tabeli przekonują, że wyodrębnione czynniki, które ukazują źródła poczucia własnej skuteczności skazanych są dobrymi wskaźnikami możliwości readaptacyjnych osób odbywających kary izolacyjne. Za przedstawionym powyżej wnioskiem przemawiają dwa rodzaje uzyskanych prawidłowości.

Pierwszy typ zależności odnosi się do korelacji dodatniej, która pokazuje następujące zależności między wyodrębnionymi wymiarami źródeł doświadczanej samoskuteczności a mechanizmami readaptacyjnymi w grupie więźniów: im wyższy poziom doświadczanych sytuacji trudnych w przeszłości, tym dłuższy czas ostatniego pobytu w zakładzie karnym ($r = 0,08$; $p < 0,037$).

Drugi typ prawidłowości dotyczy ujemnych zależności między wyodrębnionymi wymiarami źródeł poczucia własnej skuteczności skazanych a ich mechanizmami readaptacyjnymi:

- im większe nasilenie minionych sukcesów, tym krótszy łączny czas odbywanych sankcji izolacyjnych ($r = -0,13$; $p < 0,001$),
- im większe nasilenie minionych perswazji, tym krótszy czas wymierzonej w wyroku sankcji izolacyjnej ($r = -0,13$; $p < 0,001$),
- im większe nasilenie minionych perswazji, tym krótszy łączny czas odbywanych sankcji izolacyjnych ($r = -0,12$; $p < 0,002$),
- im większe nasilenie minionych sukcesów, tym krótszy okres czasu aktualnie odbywanej kary pozbawienia wolności ($r = -0,11$; $p < 0,004$),
- im wyższy poziom przewidywanych w przyszłości porażek, tym krótszy czas wymierzonej w wyroku sankcji izolacyjnej ($r = -0,10$; $p < 0,01$),
- im większe nasilenie aktualnych perswazji, tym krótszy łączny czas odbywanych sankcji izolacyjnych ($r = -0,10$; $p < 0,011$),
- im większe nasilenie minionych perswazji, tym krótszy okres czasu aktualnie odbywanej kary pozbawienia wolności ($r = -0,11$; $p < 0,013$),
- im większe nasilenie aktualnych perswazji, tym krótszy czas wymierzonej w wyroku sankcji izolacyjnej ($r = -0,095$; $p < 0,017$),
- im większe natężenie przewidywanych w przyszłości sukcesów, tym krótszy łączny czas odbywanych sankcji izolacyjnych ($r = -0,09$; $p < 0,02$),
- im wyższy poziom przewidywanych w przyszłości perswazji, tym krótszy łączny czas odbywanych sankcji izolacyjnych ($r = -0,09$; $p < 0,023$),
- im większy poziom minionych sytuacji trudnych, tym krótszy czas płatnej pracy przed osadzeniem w zakładzie karnym ($r = -0,10$; $p < 0,032$),
- im większe natężenie aktualnych sukcesów, tym krótszy czas wymierzonej w wyroku sankcji izolacyjnej ($r = -0,085$; $p < 0,033$).

Ad 5. Pomiar trafności: przeprowadzenie jednoczynnikowej analizy wariacji w celu porównania poziomu 12 czynników wyodrębnionych w metodzie u więźniów różniących się w wybranych aspektach potencjału readaptacyjnego.

W przeprowadzonej analizie statystycznej uwzględniono wyniki dotyczące 12 czynników zawierających źródła poczucia własnej skuteczności u więźniów różniących się pod względem takich czynników readaptacyjnych, jak:

- aktywne poszukiwanie płatnej pracy przed osadzeniem w zakładzie karnym (por. tabela 6.)
- podejmowanie aktywności zawodowej w trakcie odbywania kary (por. tabela 7).

Wyniki zaprezentowane w tabeli 6 stanowią podstawę do wniosku, że poziom czynników wskazujących na źródła poczucia własnej skuteczności w istotny sposób różni się u skazanych, którzy aktywnie poszukiwali pracy lub też byli bierni w tym względzie przed osadzeniem w zakładzie karnym. Na 12 czynników wyodrębnionych w metodzie w przypadku 8 z nich zaznaczają się istotne różnice u osób zmotywowanych i niezmotywowanych do poszukiwania pracy zanim jeszcze trafiły do więzienia.

U osób zmotywowanych do poszukiwania pracy w warunkach wolnościowych na istotnie wyższym poziomie kształtują się takie czynniki wskazujące na źródła samo-skuteczności, jak:

- nasilenie minionych (przed osadzeniem w zakładzie karnym) sukcesów ($p < 0,000$),
- nasilenie aktualnych (w trakcie odbywania kary) sukcesów ($p < 0,000$),
- nasilenie minionych (przed osadzeniem w zakładzie karnym) perswazji ($p < 0,001$),
- nasilenie przewidywanych w przyszłości (po opuszczeniu więzienia) sukcesów ($p < 0,003$),
- nasilenie przewidywanych w przyszłości (po opuszczeniu więzienia) perswazji ze strony innych ($p < 0,031$),
- nasilenie aktualnych (w trakcie odbywania kary) perswazji ze strony innych osób ($p < 0,047$).

U osób biernych w obszarze poszukiwania pracy w warunkach wolnościowych na istotnie wyższym poziomie kształtują się takie czynniki wskazujące na źródła samo-skuteczności, jak:

- poziom minionych (przed osadzeniem w więzieniu) porażek ($p < 0,022$),
- nasilenie minionych (przed osadzeniem w więzieniu) sytuacji trudnych ($p < 0,034$).

Uzyskane rezultaty (tabela 7) uzasadniają konkluzję, że poziom czynników wskazujących na źródła poczucia własnej skuteczności w istotny sposób różni się u skazanych, którzy podejmują pracę w trakcie odbywania kary w porównaniu do osadzonych, którzy nie podejmują tego typu aktywności. Istotne różnice między więźniami

Tabela 6

Wyniki analizy wariancji dotyczące porównań wyników w 12 czynnikach wskazujących na źródła poczucia własnej skuteczności u więźniów poszukujących aktywnie pracy i nie poszukujących aktywnie pracy przed osadzeniem w zakładzie karnym (N = 639)

Czynniki zawierające źródła poczucia własnej skuteczności w grupie więźniów	Aktywne poszukiwanie pracy przed osadzeniem	N	M	s	F	p
Nasilenie sytuacji trudnych w przeszłości	Tak	548	16,3467	5,60819	1,328	0,250
	Nie	91	17,0769	5,53219		
	Ogółem	639	16,4507	5,59895		
Nasilenie sukcesów w przeszłości	Tak	548	13,0000	3,10805	34,534	0,000
	Nie	91	10,9121	3,31880		
	Ogółem	639	12,7027	3,22011		
Nasilenie porażek w przeszłości	Tak	548	9,4781	3,16711	5,256	0,022
	Nie	91	10,3187	3,64502		
	Ogółem	639	9,5978	3,24970		
Nasilenie perswazji w przeszłości	Tak	548	30,3066	7,51312	10,435	0,001
	Nie	91	27,5275	8,10808		
	Ogółem	639	29,9108	7,65600		
Nasilenie sytuacji trudnych w terażniejszości	Tak	548	15,8540	5,41113	0,628	0,429
	Nie	91	15,3736	5,01475		
	Ogółem	639	15,7856	5,35534		
Nasilenie sukcesów w terażniejszości	Tak	548	11,1387	3,80163	16,326	0,000
	Nie	91	9,4176	3,51841		
	Ogółem	639	10,8936	3,80784		
Nasilenie porażek w terażniejszości	Tak	548	9,4690	3,70593	1,411	0,235
	Nie	91	9,9780	4,24258		
	Ogółem	639	9,5415	3,78759		
Nasilenie perswazji w terażniejszości	Tak	548	27,1588	8,95154	3,948	,047
	Nie	91	25,1648	8,31901		
	Ogółem	639	26,8748	8,88537		
Nasilenie sytuacji trudnych w przyszłości	Tak	548	15,1150	5,28835	4,519	0,034
	Nie	91	16,3956	5,52143		
	Ogółem	639	15,2973	5,33656		
Nasilenie sukcesów w przyszłości	Tak	548	14,1551	3,45189	8,977	0,003
	Nie	91	12,9560	4,00531		
	Ogółem	639	13,9844	3,55738		
Nasilenie porażek w przyszłości	Tak	548	8,3577	3,42533	0,835	0,361
	Nie	91	8,7143	3,58170		
	Ogółem	639	8,4085	3,44741		
Nasilenie perswazji w przyszłości	Tak	548	31,4635	8,38562	4,683	0,031
	Nie	91	29,4066	8,46428		
	Ogółem	639	31,1706	8,42098		

Tabela 7

Wyniki analizy wariancji dotyczące porównań wyników w 12 czynnikach wskazujących na źródła poczucia własnej skuteczności u więźniów pracujących i niepracujących podczas odbywania kary pozbawienia wolności (N = 639)

Czynniki zawierające źródła poczucia własnej skuteczności w grupie więźniów	Podjęcie pracy w trakcie pobytu w więzieniu	N	M	s	F	p
Nasilenie sytuacji trudnych w przeszłości	Tak	254	15,4409	5,04157	12,428	0,000
	Nie	383	17,0209	5,84437		
	Ogółem	637	16,3909	5,58801		
Nasilenie sukcesów w przeszłości	Tak	254	13,1378	3,00209	8,587	0,004
	Nie	383	12,3760	3,34486		
	Ogółem	637	12,6797	3,23179		
Nasilenie porażek w przeszłości	Tak	254	9,2323	3,09487	4,741	0,030
	Nie	383	9,8042	3,34191		
	Ogółem	637	9,5761	3,25527		
Nasilenie perswazji w przeszłości	Tak	254	30,2520	7,18636	0,949	0,330
	Nie	383	29,6475	7,97040		
	Ogółem	637	29,8885	7,66732		
Nasilenie sytuacji trudnych w terażniejszości	Tak	254	14,8150	4,99735	13,124	0,000
	Nie	383	16,3681	5,48847		
	Ogółem	637	15,7488	5,34852		
Nasilenie sukcesów w terażniejszości	Tak	254	11,2638	3,82385	4,501	0,034
	Nie	383	10,6136	3,76287		
	Ogółem	637	10,8728	3,79769		
Nasilenie porażek w terażniejszości	Tak	254	8,8622	3,46534	13,052	0,000
	Nie	383	9,9582	3,92579		
	Ogółem	637	9,5212	3,78448		
Nasilenie perswazji w terażniejszości	Tak	254	27,2638	8,67355	0,868	0,352
	Nie	383	26,5953	8,99655		
	Ogółem	637	26,8619	8,86835		
Nasilenie sytuacji trudnych w przyszłości	Tak	254	14,5827	5,14600	7,932	0,005
	Nie	383	15,7963	5,44081		
	Ogółem	637	15,3124	5,35425		
Nasilenie sukcesów w przyszłości	Tak	254	14,1732	3,34119	1,864	0,173
	Nie	383	13,7781	3,72417		
	Ogółem	637	13,9356	3,57893		
Nasilenie porażek w przyszłości	Tak	254	7,9528	3,02782	8,242	0,004
	Nie	383	8,7520	3,68790		
	Ogółem	637	8,4333	3,45965		
Nasilenie perswazji w przyszłości	Tak	254	31,5157	8,44499	1,369	0,242
	Nie	383	30,7154	8,45747		
	Ogółem	637	31,0345	8,45495		

pracującymi i niepracującymi występują w zakresie 8 z 12 czynników, które zostały wyodrębnione w metodzie.

U skazanych pracujących w trakcie odbywania kary na istotnie wyższym poziomie kształtują się dwa czynniki wskazujące na źródła samoskuteczności:

- nasilenie minionych (zanim osoba trafiła do zakładu karnego) sukcesów ($p < 0,004$),
- poziom aktualnych (w trakcie odbywania kary) sukcesów ($p < 0,034$).

U więźniów niepracujących w trakcie odbywania sankcji izolacyjnych na istotnie wyższym poziomie kształtują się następujące czynniki wskazujące na źródła samoskuteczności:

- natężenie minionych (zanim osoba trafiła do zakładu karnego) sytuacji trudnych ($p < 0,000$),
- nasilenie aktualnych (w trakcie odbywania kary) sytuacji trudnych ($p < 0,000$),
- natężenie terażniejszych (w trakcie odbywania kary) porażek ($p < 0,000$),
- poziom minionych (zanim osoba trafiła do zakładu karnego) porażek ($p < 0,030$),
- natężenie przewidywanych w przyszłości (po opuszczeniu zakładu karnego) porażek ($0,004$),
- poziom przewidywanych w przyszłości (po opuszczeniu zakładu karnego) sytuacji trudnych ($0,005$).

4. Sposób obliczania wyników surowych

Wyniki surowe w Kwestionariuszu Czynników Wzmacniających Poczucie Własnej Skuteczności Więźnia są liczone oddzielenie dla każdego z 12 czynników scharakteryzowanych w poprzedniej części rozdziału. Z tego powodu należy obliczyć 12 wyników surowych. W każdym wyniku surowym trzeba uwzględnić punkty zaznaczone przez osobę badaną dla określonej odpowiedzi: 1 punkt za nigdy, 2 punkty – rzadko, 3 punkty – czasem, 4 punkty – często, 5 punktów – bardzo często. Wynik surowy stanowi sumę punktów uzyskanych przez badanego dla wszystkich odpowiedzi wchodzących w zakres każdego czynnika.

Poniżej zostanie przedstawiony sposób obliczania wyniku surowego dla każdego z wyodrębnionych w metodzie czynników.

Obliczanie wyniku surowego w czynniku 1 – Nasilenie sytuacji trudnych w przeszłości: suma odpowiedzi na pytania numer 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7.

Obliczanie wyniku surowego w czynniku 2 – Nasilenie sukcesów w przeszłości: suma odpowiedzi na pytania numer 8, 9, 10, 11.

Obliczanie wyniku surowego w czynniku 3 – Nasilenie porażek w przeszłości: suma odpowiedzi na pytania numer 12, 13, 14, 15.

Obliczanie wyniku surowego w czynniku 4 – Nasilenie perswazji w przeszłości: suma odpowiedzi na pytania numer 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25.

Obliczanie wyniku surowego w czynniku 5 – Nasilenie sytuacji trudnych w terażniejszości: suma odpowiedzi na pytania numer 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32.

Obliczanie wyniku surowego w czynniku 6 – Nasilenie sukcesów w terażniejszości: suma odpowiedzi na pytania numer 33, 34, 35, 36.

Obliczanie wyniku surowego w czynniku 7 – Nasilenie porażek w terażniejszości: suma odpowiedzi na pytania numer 37, 38, 39, 40.

Obliczanie wyniku surowego w czynniku 8 – Nasilenie perswazji w terażniejszości: suma odpowiedzi na pytania numer 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50.

Obliczanie wyniku surowego w czynniku 9 – Nasilenie sytuacji trudnych w przyszłości: suma odpowiedzi na pytania numer 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57.

Obliczanie wyniku surowego w czynniku 10 – Nasilenie sukcesów w przyszłości: suma odpowiedzi na pytania numer 58, 59, 60, 61.

Obliczanie wyniku surowego w czynniku 11 – Nasilenie porażek w przyszłości: suma odpowiedzi na pytania numer 62, 63, 64, 65.

Obliczanie wyniku surowego w czynniku 12 – Nasilenie perswazji w przyszłości: suma odpowiedzi na pytania numer 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75.

Wyniki surowe stanowią podstawę do obliczania rezultatów przeliczonych, czyli wyników typowych dla osób odbywających karę pozbawienia wolności. Sposób przeliczania wyników surowych na wyniki przeliczone (normy stenowe dla więźniów) zostanie ukazany w następnej części rozdziału.

5. Normy dla mężczyzn odbywających sankcje izolacyjne

Normy opracowane dla skal wyodrębnionych w Kwestionariuszu Czynników Wzmacniających Poczucie Własnej Skuteczności Więźnia opracowano na wynikach próby normalizacyjnej, która liczyła 721 mężczyzn odbywających karę pozbawienia wolności. W opisie tej grupy zostaną przedstawione takie zmienne, jak: wiek (tabela 8), wykształcenie (tabela 9), stan cywilny (tabela 10), liczba kar pozbawienia wolności (tabela 11), okres pobytu w więzieniu przed uczestnictwem w badaniu normalizacyjnym (tabela 12).

Tabela 8

Wiek mężczyzn stanowiących grupę normalizacyjną dla skal wyodrębnionych w Kwestionariuszu Czynników Wzmacniających Poczucie Własnej Skuteczności Więźnia (N = 721)

N	Ważne Braki danych	721 0
M dla wieku		22,62
s dla wieku		1,841
Minimum dla wieku		18
Maksimum dla wieku		29

Średnia wieku mężczyzn w grupie normalizacyjnej dla skal wyodrębnionych w opracowanym narzędziu wynosiła 22,6 lat. Najmłodszy badany miał 18 lat, zaś najstarszy – 29 lat.

Tabela 9

Wykształcenie mężczyzn stanowiących grupę normalizacyjną dla skal wyodrębnionych w Kwestionariuszu Czynników Wzmacniających Poczucie Własnej Skuteczności Więźnia (N = 721)

Wykształcenie więźniów stanowiących grupę normalizacyjną		N	%	% ważnych	% skumulowany
Ważne	brak wykształcenia	9	1,4	1,4	1,4
	podstawowe lub gimnazjum	412	63,9	64,2	65,6
	zawodowe	126	19,5	19,6	85,2
	średnie	86	13,3	13,4	98,6
	wyższe zawodowe	6	0,9	0,9	99,5
	wyższe magisterskie	3	0,5	0,5	100,0
	Ogółem	642	99,5	100,0	
Braki danych	Systemowe braki danych	79			
Ogółem		721			

Grupa normalizacyjna charakteryzuje się niskim poziomem wykształcenia. Świadczy o tym fakt, że ponad połowa grupy posiada wykształcenie podstawowe lub gimnazjalne – 64,2% (N = 412), a około 1/5 próby charakteryzuje się wykształceniem zawodowym – 19,6% (N = 126). Dodatkowo 1,4% respondentów (N = 9) nie ukończyło żadnej szkoły. Jedynie 14,8% próby normalizacyjnej odznacza się wykształceniem co najmniej średnim (średnie – 13,4%, wyższe zawodowe 0,9%, wyższe magisterskie – 0,5%).

Tabela 10

Stan cywilny mężczyzn stanowiących grupę normalizacyjną dla skal wyodrębnionych w Kwestionariuszu Czynników Wzmacniających Poczucie Własnej Skuteczności Więźnia (N = 721)

Stan cywilny więźniów stanowiących grupę normalizacyjną		N	%	% ważnych	% skumulowany
Ważne	w małżeństwie	29	4,5	4,5	4,5
	w separacji	8	1,2	1,2	5,8
	rozwidziony	15	2,3	2,3	8,1
	owdowiały	1	0,2	0,2	8,3
	kawaler	589	91,3	91,7	100,0
	Ogółem	642	99,5	100,0	
Braki danych	Systemowe braki danych	79			
Ogółem		721			

Prawie cała grupa normalizacyjna (91,7%) nigdy nie zawierała związku małżeńskiego. Jedynie 4,5% badanej próby posiada formalną małżonkę. Utrata małżeństwa jest natomiast charakterystyczna dla 3,7% badanych (rozwód – 2,3%; separacja – 1,2%; owdowienie – 0,2%).

Tabela 11

Liczba kar pozbawienia wolności odbywanych przez mężczyzn stanowiących grupę normalizacyjną dla skal wyodrębnionych w Kwestionariuszu Czynniki Wzmacniających Poczucie Własnej Skuteczności Więźnia (N = 721)

Liczba kar pozbawienia wolności u skazanych stanowiących grupę normalizacyjną		N	%	% ważnych	% skumulowany
Ważne	pierwsza	388	60,2	60,3	60,3
	druga	200	31,0	31,1	91,4
	trzecia	39	6,0	6,1	97,5
	czwarta	13	2,0	2,0	99,5
	piąta i więcej	3	0,5	0,5	100,0
	Ogółem	643	99,7	100,0	
Braki danych	Systemowe braki danych	78			
Ogółem		721			

Ponad połowa mężczyzn stanowiących próbę normalizacyjną (60,3%) odbywa karę pozbawienia wolności pierwszy raz. Pozostała część tej grupy (39,7%) to recydywiści penitencjarni, w tym mężczyźni odbywający karę izolacyjną drugi raz – 31,1%, trzeci raz – 6,1%, czwarty raz – 2,0%, co najmniej piąty raz – 0,5%.

Tabela 12

Okres ostatniego pobytu w więzieniu (mierzony w miesiącach) przed uczestnictwem w badaniu mężczyzn stanowiących grupę normalizacyjną dla skal wyodrębnionych w Kwestionariuszu Czynniki Wzmacniających Poczucie Własnej Skuteczności Więźnia (N = 721)

N	Ważne	721
	Braki danych	19
M dla okresu ostatniego pobytu w więzieniu do czasu badania normalizacyjnego		20,09
s dla okresu ostatniego pobytu w więzieniu do czasu badania normalizacyjnego		18,09
Minimum dla okresu ostatniego pobytu w więzieniu do czasu badania normalizacyjnego		1,00
Maksimum dla okresu ostatniego pobytu w więzieniu do czasu badania normalizacyjnego		102,00

Średni okres ostatniego pobytu w więzieniu do czasu przeprowadzenia badania wynosi w grupie normalizacyjnej 20 miesięcy. Przy tym najdłuższy okres przebywania skazanego w zakładzie karnym do czasu badania wynosi 102 miesiące, a najkrótszy – 1 miesiąc.

W dalszej części paragrafu zostaną przedstawione normy dla wyników uzyskanych przez więźniów w 12 czynnikach wyodrębnionych w Kwestionariuszu Czynników Wzmacniających Poczucie Własnej Skuteczności Więźnia. Normy dla osób pozbawionych wolności zostały policzone na skali stenowej (10-punktowej).

Normy dla czynnika 1 (Cz. 1): Nasilenie sytuacji trudnych w przeszłości/ przed pobytem w zakładzie karnym	
Wynik przeliczony Sten:	Wynik surowy
–	–
2	7–8
3	9–10
4	11–12
5	13–15
6	16–18
7	19–21
8	22–24
9	25–29
10	30–35
Interpretacja wyniku przeliczonego:	
<ul style="list-style-type: none"> • 1–3 sten – wyniki niskie • 4–6 sten – wyniki przeciętne • 7–10 sten – wyniki wysokie 	

Normy dla czynnika 2 (Cz. 2): Nasilenie sukcesów w przeszłości/ przed pobytem w zakładzie karnym	
Wynik przeliczony Sten:	Wynik surowy
1	4–5
2	6–7
3	8
4	9–11
5	12
6	13
7	14–15
8	16
9	17–18
10	19–20
Interpretacja wyniku przeliczonego:	
<ul style="list-style-type: none"> • 1–3 sten – wyniki niskie • 4–6 sten – wyniki przeciętne • 7–10 sten – wyniki wysokie 	

Normy dla czynnika 3 (Cz. 3): Nasilenie porażek w przeszłości/ przed pobytem w zakładzie karnym	
Wynik przeliczony Sten:	Wynik surowy
–	–
–	–
3	4–5
4	6–7
5	8
6	9–10
7	11
8	12–14
9	15–16
10	17–20
Interpretacja wyniku przeliczonego:	
<ul style="list-style-type: none"> • 1–3 sten – wyniki niskie • 4–6 sten – wyniki przeciętne • 7–10 sten – wyniki wysokie 	

Normy dla czynnika 4 (Cz. 4): Nasilenie perswazyj w przeszłości/ przed pobytem w zakładzie karnym	
Wynik przeliczony Sten:	Wynik surowy
1	10–12
2	13–17
3	18–21
4	22–26
5	27–29
6	30–33
7	34–36
8	37–40
9	41–44
10	45–50
Interpretacja wyniku przeliczonego:	
<ul style="list-style-type: none"> • 1–3 sten – wyniki niskie • 4–6 sten – wyniki przeciętne • 7–10 sten – wyniki wysokie 	

Normy dla czynnika 5 (Cz. 5): Nasilenie sytuacji trudnych w terażniejszości/ w trakcie pobytu w zakładzie karnym	
Wynik przeliczony Sten:	Wynik surowy
–	–
–	–
3	7–9
4	10–12
5	13–15
6	16–18
7	19–20
8	21–23
9	24–27
10	28–35

Interpretacja wyniku przeliczonego:

- 1–3 sten – wyniki niskie
- 4–6 sten – wyniki przeciętne
- 7–10 sten – wyniki wysokie

Normy dla czynnika 6 (Cz. 6): Nasilenie sukcesów w terażniejszości/ w trakcie pobytu w zakładzie karnym	
Wynik przeliczony Sten:	Wynik surowy
–	–
–	–
3	4–6
4	7–8
5	9–10
6	11–12
7	13–14
8	15
9	16–18
10	19–20

Interpretacja wyniku przeliczonego:

- 1–3 sten – wyniki niskie
- 4–6 sten – wyniki przeciętne
- 7–10 sten – wyniki wysokie

Normy dla czynnika 7 (Cz. 7): Nasilenie porażek w terażniejszości/ w trakcie pobytu w zakładzie karnym	
Wynik przeliczony Sten:	Wynik surowy
–	–
–	–
3	4
4	5–7
5	8
6	9–11
7	12
8	13–15
9	16–18
10	19–20

Interpretacja wyniku przeliczonego:

- 1–3 sten – wyniki niskie
- 4–6 sten – wyniki przeciętne
- 7–10 sten – wyniki wysokie

Normy dla czynnika 8 (Cz. 8): Nasilenie perswazji w terażniejszości/ w trakcie pobytu w zakładzie karnym	
Wynik przeliczony Sten:	Wynik surowy
–	–
2	10
3	11–17
4	18–21
5	22–27
6	28–30
7	31–34
8	35–39
9	40–44
10	45–50

Interpretacja wyniku przeliczonego:

- 1–3 sten – wyniki niskie
- 4–6 sten – wyniki przeciętne
- 7–10 sten – wyniki wysokie

Normy dla czynnika 9 (Cz. 9): Nasilenie sytuacji trudnych w przyszłości/ po opuszczeniu zakładu karnego	
Wynik przeliczony Sten:	Wynik surowy
–	–
–	–
3	7–9
4	10–11
5	12–14
6	15–17
7	18–20
8	21–22
9	23–26
10	27–35

Interpretacja wyniku przeliczonego:

- 1–3 sten – wyniki niskie
- 4–6 sten – wyniki przeciętne
- 7–10 sten – wyniki wysokie

Normy dla czynnika 10 (Cz. 10): Nasilenie sukcesów w przyszłości/ po opuszczeniu zakładu karnego	
Wynik przeliczony Sten:	Wynik surowy
1	4
2	5–7
3	8–10
4	11
5	12–13
6	14–15
7	16
8	17–19
–	–
10	20

Interpretacja wyniku przeliczonego:

- 1–3 sten – wyniki niskie
- 4–6 sten – wyniki przeciętne
- 7–10 sten – wyniki wysokie

Normy dla czynnika 11 (Cz. 11): Nasilenie porażek w przyszłości/ po opuszczeniu zakładu karnego	
Wynik przeliczony Sten:	Wynik surowy
–	–
–	–
–	–
4	4–6
5	7
6	8–9
7	10–11
8	12–13
9	14–16
10	17–20

Interpretacja wyniku przeliczonego:

- 1–3 sten – wyniki niskie
- 4–6 sten – wyniki przeciętne
- 7–10 sten – wyniki wysokie

Normy dla czynnika 12 (Cz. 12): Nasilenie perswazji w przyszłości/ po opuszczeniu zakładu karnego	
Wynik przeliczony Sten:	Wynik surowy
–	–
2	10–17
3	18–23
4	24–27
5	28–30
6	31–34
7	35–38
8	39–42
9	43–49
10	50

Interpretacja wyniku przeliczonego:

- 1–3 sten – wyniki niskie
- 4–6 sten – wyniki przeciętne
- 7–10 sten – wyniki wysokie

Poniżej umieszczono arkusz zbiorczy dla wyników uzyskanych przez osobę badaną w Kwestionariuszu Czynników Wzmacniających Poczucie Własnej Skuteczności Więźnia. Arkusz ten należy uzupełnić według następującej procedury:

1. W rubryce oznaczonej sygnaturą WS należy wypisać wynik surowy osiągnięty przez osobę badaną w każdym z 12 czynników (sposób obliczania wyników surowych znajduje się w paragrafie 4).

2. W rubryce oznaczonej sygnaturą WP należy wpisać wynik przeliczony dla osiągniętego przez osobę badaną wyniku surowego. Wynik przeliczony znajduje się w normach obliczonych dla więźniów w każdym z 12 czynników (opracowane normy znajdują się w paragrafie 5).

3. Wartość każdego wyniku przeliczonego (od 1 do 10) należy zaznaczyć na polu wskazującym w jakim obszarze rezultatów (niskich, przeciętnych, czy wysokich) kształtuje się wynik osoby badanej w danym czynniku.

4. Wartości wyników przeliczonych w 12 czynnikach należy połączyć w profil.

5. Uzyskany profil – wskazujący na układ wyników niskich, średnich i wysokich dla osoby badanej – należy zinterpretować na podstawie interpretacji jakościowej, która wskaże jakie czynniki przyczyniają się do wzmocnienia, a jakie do osłabienia poziomu własnej skuteczności u badanego więźnia (interpretacja jakościowa wyników przeliczonych została przedstawiona w paragrafie 6).

10	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	10
9	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	9
8	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	8
7	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	7
6	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	6
5	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	5
4	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	4
3	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	3
2	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	2
1	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	1
Czynniki	Cz. 1	Cz. 2	Cz. 3	Cz. 4	Cz. 5	Cz. 6	Cz. 7	Cz. 8	Cz. 9	Cz. 10	Cz. 11	Cz. 12	
WS													
WP													

6. Interpretacja jakościowa wyników uzyskanych w kwestionariuszu

W tej części rozdziału zostanie zaprezentowana interpretacja wyników przeliczonych (normy stenowe dla osób odbywających karę pozbawienia wolności) dla 12 czynników wyodrębnionych w Kwestionariuszu Czynników Wzmacniających Poczucie Własnej Skuteczności Więźnia.

Interpretacja jakościowa wyniku przeliczonego w normach stenowych dla więźniów w czynniku 1 – Nasilenie sytuacji trudnych w przeszłości/przed pobytem w zakładzie karnym (Cz. 1).

Wynik wysoki jest charakterystyczny dla skazanego, u którego poczucie własnej skuteczności jest osłabiane poprzez fakt, że spostrzega on duże nasilenie problemów adaptacyjnych w minionej perspektywie czasowej, czyli przed pobytem w zakładzie karnym. Doświadczane w przeszłości problemy były najczęściej generowane przez takie przeżycia w warunkach wolnościowych, jak: deprywacje potrzeb, przeciążenia, konflikty, cierpienia, zagrożenia, frustracje w osiąganiu celów i/lub bezradność w obliczu różnego rodzaju sytuacji życiowych.

Wynik niski świadczy o tym, że poczucie własnej skuteczności więźnia nie jest hamowane przez duże nasilenie spostrzeganych przez więźnia sytuacji trudnych z okresu zanim trafił on do zakładu karnego. Poziom samoskuteczności osoby badanej nie jest zatem generowany przez takie przeżycia, jak: przeszłe deprywacje potrzeb, minione przeciążenia, konflikty występujące w warunkach wolnościowych, przeszłe cierpienia, minione zagrożenia, odległe w czasie frustracje w obszarze osiągania celów i/lub przeżywanie bezradności w warunkach nieizolacyjnych.

Interpretacja jakościowa wyniku przeliczonego w normach stenowych dla więźniów w czynniku 2 – Nasilenie sukcesów w przeszłości/przed pobytem w zakładzie karnym (Cz. 2).

Wysoki wynik świadczy o tym, że poczucie własnej skuteczności u osadzonego jest w dużym stopniu generowane przez duże natężenie sukcesów, jakie osiągnął w warunkach wolnościowych (zanim trafiła do zakładu karnego). Minione sukcesy miały charakter osobisty, rodzinny, zawodowy i/lub towarzyski.

Niski wynik jest związany z tym, że odczuwanie własnej skuteczności przez osobę odbywającą karę pozbawienia wolności nie jest umacniane za pomocą minionych doświadczeń, które polegały na tym, że badany odnosił sukcesy osobiste, rodzinne, zawodowe i/lub towarzyskie zanim trafił do zakładu karnego.

Interpretacja jakościowa wyniku przeliczonego w normach stenowych dla więźniów w czynniku 3 – Nasilenie porażek w przeszłości/przed pobytem w zakładzie karnym (Cz. 3).

Wynik wysoki przekonuje o tym, że przeżywanie własnej skuteczności przez więźnia jest osłabiane przez świadomość dużego natężenia porażek z okresu przebywania w warunkach wolnościowych (zanim osoba trafiła do zakładu karnego). Minione porażki miały charakter osobisty, rodzinny, zawodowy i/lub towarzyski.

Niski rezultat wskazuje na to, że poczucie własnej skuteczności u osadzonego nie jest osłabiane świadomością porażek doznanych w warunkach wolnościowych

(zanim skazany trafił do zakładu karnego), które odnosiły się do funkcjonowania na płaszczyźnie osobistej, rodzinnej, zawodowej i/lub towarzyskiej.

Interpretacja jakościowa wyniku przeliczonego w normach stenowych dla więźniów w czynniku 4 – Nasilenie perswazji w przeszłości/przed pobytem w zakładzie karnym (Cz. 4).

Wynik wysoki świadczy o tym, że wzrost poczucia samoskuteczności więźnia stanowi efekt dużego nasilenia minionych perswazji ze strony innych (zanim został osadzony w zakładzie karnym), że potrafił on dobrze funkcjonować w różnorodnych okolicznościach życiowych. Pozytywne opinie społeczne dotyczyły głównie takich obszarów funkcjonowania, jak: korzystne zaspokajanie własnych potrzeb, zdolność do wykonywania różnych zadań, godne znoszenie cierpienia, umiejętność rozwiązywania zaistniałych konfliktów, konstruktywne radzenie sobie z przeżywanymi lękami, pozytywne pokonywanie przeszkód w zakresie realizacji planów, odnoszenie sukcesów osobistych, rodzinnych, zawodowych i/lub towarzyskich.

Niski rezultat ukazuje to, że poziom poczucia własnej skuteczności więźnia nie zależy od minionych perswazji ze strony otoczenia społecznego, że potrafił on skutecznie i/lub konstruktywnie funkcjonować w warunkach wolnościowych. Niski poziom odbieranych opinii od innych ludzi odnosił się głównie do takich aspektów funkcjonowania osoby badanej w warunkach wolnościowych, jak: korzystne zaspokajanie potrzeb, zdolność do wykonywania różnorodnych zadań, godne znoszenie cierpienia, umiejętność rozwiązywania zaistniałych konfliktów, zdolność do konstruktywnego radzenia sobie z przeżywanymi lękami, kompetencje w obszarze pokonywania przeszkód w realizacji planów, odnoszenie sukcesów na płaszczyźnie osobistej, rodzinnej, zawodowej i/lub towarzyskiej.

Interpretacja jakościowa wyniku przeliczonego w normach stenowych dla więźniów w czynniku 5 – Nasilenie sytuacji trudnych w teraźniejszości/w trakcie pobytu w zakładzie karnym (Cz. 5).

Wysoki rezultat odzwierciedla fakt, że poczucie własnej skuteczności u osoby odbywającej karę pozbawienia wolności maleje w wyniku tego, że w trakcie odbywania kary odczuwa ona duże natężenie trudności przystosowawczych. Osłabianie samoskuteczności więźnia stanowi efekt częstego występowania aktualnych sytuacji trudnych o charakterze deprywacji potrzeb, przeciążeń, konfliktów, cierpienia, zagrożeń, frustracji w osiąganiu celów i/lub odczuwania bezradności w warunkach izolacji penitencjarnej.

Niski wynik jest związany z tym, że poczucie własnej skuteczności u osoby odbywającej karę pozbawienia wolności nie jest osłabiane przez spostrzeganie dużego nasilenia sytuacji trudnych w czasie przebywania w zakładzie karnym. Na poziom odczuwanej samoskuteczności nie wpływają przeżycia w postaci: aktualnych depry-

wacji potrzeb, bieżących przeciążeń, terażniejszych konfliktów, obecnego cierpienia, aktualnych zagrożeń, bieżących frustracji w obszarze osiągania celów i/lub terażniejszej bezradności wynikającej z odbywanej kary.

Interpretacja jakościowa wyniku przeliczonego w normach stenowych dla więźniów w czynniku 6 – Nasilenie sukcesów w terażniejszości/w trakcie pobytu w zakładzie karnym (Cz. 6).

Wynik wysoki jest charakterystyczny dla skazanego, u którego poczucie własnej skuteczności zwiększa się w wyniku tego, że aktualnie – w czasie odbywania kary pozbawienia wolności – osadzony przeżywa sukcesy w różnych obszarach funkcjonowania – m.in. w wymiarze osobistym, rodzinnym, zawodowym i/lub towarzyskim.

Niski wynik wskazuje na to, że doświadczanie własnej skuteczności przez osobę odbywającą karę pozbawienia wolności nie stanowi efektu spostrzegania aktualnych sukcesów osobistych, bieżących sukcesów rodzinnych, terażniejszych sukcesów zawodowych i/lub obecnych sukcesów towarzyskich.

Interpretacja jakościowa wyniku przeliczonego w normach stenowych dla więźniów w czynniku 7 – Nasilenie porażek w terażniejszości/w trakcie pobytu w zakładzie karnym (Cz. 7).

Wysoki wynik świadczy o tym, że poziom odczuwanej skuteczności przez osobę osadzoną w zakładzie karnym jest osłabiane przez spostrzeganie aktualnych porażek osobistych, bieżących porażek rodzinnych, obecnych porażek zawodowych i/lub terażniejszych porażek towarzyskich.

Niski wynik ilustruje to, że poczucie skuteczności osobistej u skazanego na odbywanie sankcji izolacyjnej nie jest hamowane przez fakt, że doświadcza on aktualnie (w trakcie odbywania kary) dużego nasilenia porażek osobistych, rodzinnych, zawodowych i/lub towarzyskich.

Interpretacja jakościowa wyniku przeliczonego w normach stenowych dla więźniów w czynniku 8 – Nasilenie perswazji w terażniejszości/w trakcie pobytu w zakładzie karnym (Cz. 8).

Wynik wysoki jest typowy dla więźnia, u którego poziom osobistej skuteczności jest ściśle związany z dużym nasileniem aktualnych opinii ze strony innych ludzi, że w trakcie odbywania kary dysponuje on dużymi możliwościami w zakresie korzystnego zaspokajania własnych potrzeb, wykonywania różnorodnych zadań, pozytywnego rozwiązywania zaistniałych konfliktów, konstruktywnego radzenia sobie z przeżywanymi lękami, skutecznego pokonywania przeszkód w zakresie realizacji planów, odnoszenia sukcesów osobistych, rodzinnych, zawodowych i/lub towarzyskich.

Niski wynik oznacza to, że poziom samoskuteczności doświadczanej przez więźnia nie wynika z terażniejszych opinii ze strony otoczenia społecznego, że osoba

przebywająca w zakładzie karnym dysponuje aktualnie dużym potencjałem readaptacyjnym, ponieważ przebywając w więzieniu potrafi: korzystnie zaspokajać potrzeby, wykonywać różnorodne zadania, umiejętnie rozwiązywać zaistniałe konflikty, radzić sobie z przeżywanymi lękami, pokonywać przeszkody w realizacji planów, odnosić sukcesy na płaszczyźnie osobistej, rodzinnej, zawodowej i/lub towarzyskiej.

Interpretacja jakościowa wyniku przeliczonego w normach stenowych dla więźniów w czynniku 9 – Nasilenie sytuacji trudnych w przyszłości/po opuszczeniu zakładu karnego (Cz. 9).

Wynik wysoki oznacza, że poziom własnej skuteczności u osoby odbywającej karę pozbawienia wolności obniża się w wyniku przewidywania, że w przyszłości – po opuszczeniu zakładu karnego – dojdzie do występowania wysokiego nasilenia trudności przystosowawczych. Obniżenie poziomu osobistej skuteczności jest związane z dużym nasileniem przewidywań, że po opuszczeniu więzienia osoba będzie doświadczała m.in. takich sytuacji trudnych, jak: deprywacje potrzeb, przeciążenia, konflikty, cierpienia, zagrożenia, frustracje w osiągnięciu celów i/lub odczuwanie przyszłej bezradności.

Niski rezultat wskazuje na to, że poczucie własnej skuteczności u skazanego nie jest osłabiane przez przewidywanie dużego natężenia przyszłych problemów przystosowawczych. Poziom odczuwania własnej skuteczności przez więźnia nie jest spowodowany przewidywaniem tego, że po opuszczeniu więzienia będzie on przeżywał m.in. takie problemy, jak: deprywacje potrzeb, przeciążenia, konflikty, cierpienia, zagrożenia, frustracje w obszarze osiągania celów i/lub bezradność.

Interpretacja jakościowa wyniku przeliczonego w normach stenowych dla więźniów w czynniku 10 – Nasilenie sukcesów w przyszłości/po opuszczeniu zakładu karnego (Cz. 10).

Wysoki wynik jest charakterystyczny dla więźnia, u którego wzrasta poziom własnej skuteczności dzięki temu, że przewiduje on w przyszłej perspektywie czasowej (po opuszczeniu zakładu karnego) duże natężenie sukcesów osobistych, rodzinnych, zawodowych i/lub towarzyskich.

Niski wynik świadczy o tym, że poziom odczuwanej przez więźnia samoskuteczności nie zależy od natężenia przewidywanych w przyszłości (po opuszczeniu zakładu karnego) sukcesów osobistych, rodzinnych, przyszłych zawodowych i/lub towarzyskich.

Interpretacja jakościowa wyniku przeliczonego w normach stenowych dla więźniów w czynniku 11 – Nasilenie porażek w przyszłości/po opuszczeniu zakładu karnego (Cz. 11).

Wysoki wynik wskazuje na to, że doświadczanie skuteczności osobistej przez jednostkę odbywającą karę pozbawienia wolności jest osłabiane poprzez przewidywanie

porażek o charakterze osobistym, rodzinnym, zawodowym i/lub towarzyskim w sytuacji, gdy opuści ona zakład karny.

Niski wynik pozwala stwierdzić, że na nasilenie odczuwanej samoskuteczności przez więźnia nie wpływają przewidywane przez niego przyszłe (po opuszczeniu zakładu penitencjarnego) porażki osobiste, rodzinne, zawodowe i/lub towarzyskie.

Interpretacja jakościowa wyniku przeliczonego w normach stenowych dla więźniów w czynniku 12 – Nasilenie perswazji w przyszłości/po opuszczeniu zakładu karnego (Cz. 12).

Wynik wysoki oznacza to, że na poziom poczucia własnej skuteczności u osoby osadzonej w więzieniu w istotny sposób wpływa duże natężenie przewidywanych przez nią w przyszłości perswazji ze strony otoczenia społecznego – głównie dotyczących tego, że po opuszczeniu zakładu karnego osoba poradzi sobie z wyzwaniem przystosowawczymi. Szczególne znaczenie w przewidywanych opiniach mają takie aspekty funkcjonowania skazanego w przyszłej perspektywie czasowej, jak: zaspokajanie własnych potrzeb, wykonywanie różnorodnych zadań, rozwiązywanie zaistniałych konfliktów, radzenie sobie z przeżywanymi lękami, pokonywanie przeszkód w zakresie realizacji planów, odnoszenie sukcesów osobistych, rodzinnych, zawodowych i/lub towarzyskich.

Niski wynik wskazuje na to, że poziom odczuwanej przez więźnia samoskuteczności nie stanowi efektu przewidywanych w przyszłości perswazji społecznych, że osoba badana będzie potrafiła dobrze funkcjonować. Niskie nasilenie przewidywanych perswazji odnosi się m.in. do takich wymiarów przyszłego funkcjonowania (szczególnie po opuszczeniu zakładu karnego), jak: zaspokajanie własnych potrzeb, wykonywanie różnorodnych zadań, rozwiązywanie zaistniałych konfliktów, radzenie sobie z przeżywanymi lękami, pokonywanie przeszkód w realizacji planów, odnoszenie sukcesów na płaszczyźnie osobistej, rodzinnej, zawodowej i/lub towarzyskiej.

7. Możliwości wykorzystania metody

Kwestionariusz Czynników Wzmacniających Poczucie Własnej Skuteczności Więźnia został opracowany dla specjalistów zajmujących się resocjalizacją penitencjarną po to, aby na podstawie wyników uzyskanych w tej metodzie można było opracować trafną diagnozę potencjału readaptacyjnego osadzonych w obszarze źródeł odczuwanej samoskuteczności i na tej podstawie lepiej dobierać stosowane środki resocjalizacyjne, które służą readaptacji społecznej i zawodowej osób odbywających karę pozbawienia wolności.

Sekwencja działań w postaci trafnego oszacowania źródeł samoskuteczności osadzonego (dzięki wykorzystaniu Kwestionariusza Czynników Wzmacniających Poczucie Własnej Skuteczności Więźnia), adekwatnego do uzyskanych wyników dopasowania środków służących jego readaptacji oraz monitorowania zachodzących w skazanym

zmian przystosowawczych – m.in. dzięki możliwości wielokrotnego wykorzystywania opracowanego narzędzia – stanowi ważną podstawę do skutecznego projektowania kariery readaptacyjnej osób przygotowujących się do wolności, co w konsekwencji powinno przyczynić się do zredukowania ryzyka recydywy.

Dzięki zastosowaniu Kwestionariusza Czynniki Wzmacniających Poczucie Własnej Skuteczności Więźnia specjaliści zajmujący się resocjalizacją penitencjarną mogą trafnie oszacować zarówno elementy zwiększające potencjał readaptacyjny, jak również wymiary, które ten potencjał zmniejszają.

Do pierwszej z wymienionych kategorii należy zaliczyć pomiar czynników wzmacniających poczucie własnej skuteczności u skazanych, czyli:

- odczuwanie sukcesów w minionej, aktualnej i przyszłej perspektywie czasowej (pomiar 3 za pomocą czynników)
- spostrzeganie w przeszłości, teraźniejszości i przyszłości perswazji ze strony innych, że osoba potrafi poradzić sobie z występującymi problemami i/lub osiągnąć zamierzone cele (pomiar 3 za pomocą czynników).

Do mierzonych elementów zmniejszających możliwości przystosowawcze więźniów należy zaliczyć czynniki hamujące odczuwanie samoskuteczności, czyli:

- odczuwanie minionych, aktualnych i przyszłych porażek (pomiar 3 za pomocą czynników)
- spostrzeganie przeszłych teraźniejszych i przyszłych sytuacji trudnych (pomiar 3 za pomocą czynników).

Bibliografia

Ajzen, I., Madden, J. (1986). Prediction of goal-directed behavior: Attitudes, intentions, and perceived behavioral control. *Journal of Experimental Social Psychology*, 22, 453–474.

Bandura, A. (1977). *Self-efficacy: The Exercise of Control*. New York: Freeman.

Benda, B. (2001). Predictors of Recidivism Factors That Discriminate Between Recidivists, Parole Violators, and Nonrecidivists in a 3-Year Follow-Up of Boot Camp Graduates. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 6, 711–729.

Blatier, B. (2000). Control and Self-Esteem, Locus of Control, Causal Attributions, and Self-Esteem: A Comparison Between Prisoners. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 1, 97–110.

Cox, S. (1999). An Assessment of an Alternative Education program for At-Risk Delinquent Youth. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 3, 323–336.

Försterling, F. (2005). *Atrybucje. Podstawowe teorie, badania i zastosowanie*. Gdańsk: GWP.

Holden, G. (1991). The relationship of self-efficacy appraisals to subsequent health related outcomes: A meta-analysis. *Social Work in Health Care*, 16, 53–93.

Maruna, S. (2004). Desistance From Crime and Explanatory Style. A New Direction in the Psychology of Reform. *Journal of Contemporary Criminal Justice*, 2, 195–197.

Maruna, S. (2001). *Making good*. Washington: APA Press.

Niewiadomska, I. (2007). *Osobowościowe uwarunkowania skuteczności kary pozbawienia wolności*. Lublin: Wyd. KUL.

Niewiadomska, I., Chwaszcz, J. (2010). *Jak skutecznie zapobiegać karierze przestępczej?* Lublin: Drukarnia „Tekst”.

Niewiadomska, I., Chwaszcz, J., Augustynowicz, W. (2010). *Więzi społeczne zamiast więzień. Wsparcie pozytywnej readaptacji osób zagrożonych wykluczeniem społecznym z powodu konfliktu z prawem. Raport z badań z rekomendacjami*. Lublin: Fundacja Rozwoju KUL.

Pervin, L. (2002). *Psychologia osobowości*. Gdańsk: GWP.

Scheier, L., Botvin, G., Griffin, K., Diaz, T. (2000). Dynamic growth models of self-esteem and adolescent alcohol use. *The Journal of Early Adolescence*, 20, 178–209

Shaw, J., Scott, W. (1991). Influence of parent discipline style on delinquent behavior: The mediating role of control orientation. *Australian Journal of Psychology*, 2, 61–67.

Steele, C., Aronson, J. (1995). Stereotype threat and the intellectual test performance of African-Americans. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69, 797–811.

Steuden, S., Jaworowska, K. (2004). Egzystencjalny wymiar doświadczania izolacji więziennej przez osoby skazane na karę pozbawienia wolności. W: M. Kuć, I. Niewiadomska (red.), *Kara kryminalna. Analiza psychologiczno-prawna* (s. 291–315). Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.

Steuden, S., Wrześcińska-Czapła, A. (2005). Obraz siebie i obraz ofiary u sprawców zabójstw dokonanych ze szczególnym okrucieństwem. W: S. Steuden, M. Ledwoch (red.), *Wybrane zagadnienia z psychologii klinicznej i osobowości. Problemy człowieka chorego* (s. 155–182). Lublin: Towarzystwo Naukowe KUL.

Szymanowska, A. (2003). *Więzienie i co dalej*. Warszawa: Wyd. Akadem. „Żak”.

Szymanowski, T. (1989). *Powrót skazanych do społeczeństwa*. Warszawa: Wyd. Prawnicze.

